2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

2020 EYLÜL

www.dogaka.gov.tr

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Sonrası Değerlendirme Raporu

EYLÜL 2020

T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI

www.dogaka.gov.tr

İletişim:
Haraparası Mah. Yavuz Sultan Selim Cad.
Birinci Tabakhane Sk. No:20
Antakya / HATAY 31060

+90 (326) 225 14 15

+90 (326) 225 14 52

bilgi@dogaka.gov.tr

Hazırlayan:
Mustafa Emre NAKIŞ

Tasarım & Baskı:
Diva Reklam
Ürgenpaşa Mh. 18.Sk. Safa Apt. No:1
Odabaşı Antakya/HATAY

+90 (326) 221 15 55

+90 (539) 816 07 39

Basım Tarihi:
Eylül 2020

İÇİNDEKİLER

Şekiller Listesi		III
Tablolar Listesi		IV
ÖNSÖZ		1
1.	Yönetici Özeti	3
2.	Kısaltmalar	5
3.	Giriş	6
4.	Program Hakkında Genel Bilgiler	18
4.1.	Program Tanım ve Kapsamı	20
4.2.	Programın Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri	23
5.	Programın Sonuçları	26
5.1.	Bütçe Gerçekleşmeleri	26
5.2.	Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistiki Bilgiler	29
5.2.1.	Proje Başvuruları	31
5.2.2.	Sözleşme İmzalanan Projeler	34
5.2.3.	Başarılı Olarak Tamamlanan Projeler	35
6.	Programın Değerlendirilmesi	41
6.1.	Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	41
6.2.	Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi	43
6.3.	Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	44
6.3.1.	İlgililik	44
6.3.2.	Etkinlik	47
6.3.3.	Etkililik	51
6.3.4.	Etki	56
6.3.5.	Sürdürülebilirlik	60
7.	Sonuç ve Değerlendirmeler (Program Tasarımına Yönelik Çıkarımlar)	64
8.	EKLER	66
9.	KAYNAKÇA	69

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. TR63 Bölgesinde İllere Göre İhracat Rakamları	8
Şekil 2. TR63 Bölgesinde İllere Göre İthalat Rakamları	9
Şekil 3. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Ortalama Destek Miktarı	28
Şekil 4. TR63 Bölgesi İllerine Göre Başvuru Yapan Firma ve Destek Alan Firma Sayıları	29
Şekil 5. Proje Uygulama Süreci Sonunda Projelerin Durumu	30
Şekil 6. 2016 İHRAC Programının TR63 Bölgesi İlçelerine Göre Mekansal Dağılımı	32
Şekil 7. İHRAC Programına Yapılan Başvuru	33
Şekil 8. İHRAC Programında Başarılı Bulunan ve Sözleşme İmzalanan Proje Sayılarının İllere Göre Dağılımı	34
Şekil 9. İHRAC Programında Başarılı Bulunan ve Tamamlanan Proje Sayılarının İllere Göre Dağılımı	35
Şekil 10. İHRAC Programında Tamamlanan Projelerin TR63 Bölgesi İlçelerine Göre Coğrafi Dağılımı	36
Şekil 11. Desteklenen Projelerde Faaliyet Zaman Çizelgesi ve Faaliyetlerin Yoğunlaşma Oranları	38
Şekil 12. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları	39
Şekil 13. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Talepleri	40
Şekil 14. İlgililik Kriterleri Ortalama BD Puanları	47
Şekil 15. Tamamlanan Projelerde Bütçe Gerçekleşme Oranları	48
Şekil 16. Uygulama Sürecinde Proje Süresi	49
Şekil 17. Destek Almaya Hak Kazanan Projelerin Uygulama Süreci Sonrası Durumu	50
Şekil 18. Ajanstan destek almamış olsaydınız yine de bu yatırımı yapacak mıydınız?	51
Şekil 19. Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Oranı	53
Şekil 20. Performans Göstergelerinin İller Bazında Gerçekleşme Oranı	54
Şekil 21. Performans Göstergelerinin Değişim Oranı 2016-2019	57
Şekil 22. Proje Kapsamında Yürütülen Faaliyetler Sonucunda Ürün/Hizmet Satılan Yeni Pazarlar	58
Şekil 23. Sürdürülebilirlik Kriterleri Ortalama BD Puanları	61
Şekil 24. Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?	63

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye ve TR63 Bölgesi İhracat Rakamları (ABD Doları) 7
Tablo 2. Türkiye ve TR63 Bölgesi İthalat Rakamları (ABD Doları) 8
Tablo 3. Hatay İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları) 9
Tablo 4. Kahramanmaraş İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları) 10
Tablo 5. Osmaniye İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları) 10
Tablo 6. Hatay İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları) 11
Tablo 7. Kahramanmaraş İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları) 11
Tablo 8. Osmaniye İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları) 12
Tablo 9. Hatay İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları) 12
Tablo 10. Kahramanmaraş İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları) 13
Tablo 11. Osmaniye İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları) 14
Tablo 12. Hatay İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları) 14
Tablo 13. Kahramanmaraş İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları) 15
Tablo 14. Osmaniye İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları) 16
Tablo 15. Programın Künyesi 21
Tablo 16. Proje Düzeyinde Programın Performans Göstergeleri 25
Tablo 17. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru Sürecinde Bütçe Destek İle Eşfinansman Dağılımı 26
Tablo 18. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Destek Miktarı 27
Tablo 19. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Eşfinansman Miktarı 27
Tablo 20. 2016 İHRAC Programında Tamamlanan Başarılı Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman 28
Tablo 21. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) Kapsamında İllere Göre Başvuru Sayıları 31
Tablo 22. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) kapsamında Başarılı Olan Projeler 33
Tablo 23. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) kapsamında Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı 34
Tablo 24. İHRAC Programında Tamamlanan Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman 35
Tablo 25. 2016 İHRAC Programında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin Sektörlere Göre Dağılımı 37
Tablo 26. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları 39
Tablo 27. İzleme Ziyareti Faaliyetleri İstatistikleri 40
Tablo 28. Program Kapsamında Yapılan Harcamaların Bütçesel Dağılımı 41
Tablo 29. 2016 İHRAC MDP Projelerine İlişkin İlgililik Kriterleri 46
Tablo 30. Hedeflenen Seçili Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Durumu 52
Tablo 31. Performans Göstergelerinin Hedef ve Gerçekleşme Arasında Fark-Mann Whitney U Testi 53
Tablo 32. 2016 İHRAC Programı Etkililik Kriterlerine Katılım Düzeyleri 55
Tablo 33. İHRAC Programı Etki Kriterlerine Katılım Düzeyleri 59
Tablo 34. 2016 İHRAC MDP Projelerine İlişkin Sürdürülebilirlik Kriterleri 61
Tablo 35. İHRAC Programı Sürdürülebilirlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri 62

ÖNSÖZ

Ajansımız tarafından hazırlanan bu çalışmada, TR63 Bölgesi'nde yer alan Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde KOBİ'lere yönelik olarak 2016 yılı içerisinde ilan edilen ve 2016-2017 yıllarında uygulanan İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programının oluşturduğu etkilerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında alan Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde destek almaya hak kazanıp sözleşmesi imzalanan 11 proje desteklenmiş, fesih ve feragat yoluyla projeleri sonlandırma işlemi yapılan başvuru sahiplerine ait projeler çıkarılmış ve 9 adet proje başarı ile tamamlanmıştır. Tamamlanan projeler sayesinde TR63 Bölgesinde 3,2 milyon TL'lik finansmanla birlikte sanayiye yönelik 6,3 milyon TL'lik yatırım harekete geçirilmiş ve 240 yeni istihdam sağlanmıştır.

2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında mali destekten faydalanan proje sahipleri ile gerçekleştirilen anketler kapsamındaki sonuçlara göre mali destek ile yararlanıcıların üretmiş olduğu ürün ve hizmet kalitesinde artışı sağlandığı, ithal edilen ara malın üretiminin yurtiçinde yapıldığı, doğa dostu teknoloji kullanımına başlandığı, yeni bir ürün üretildiği, üretim ve satışı yapılan ihraç ürünlerine yönelik markalaşma sağlandığı, istihdam, ihracat ve ciro artışı sağlandığı belirtilmiştir.

Önümüzdeki dönemlerde uygulanması planlanan mali destek programlarının tasarım ve uygulama süreçlerine olumlu katkılar sunacağını düşündüğümüz bu raporun hazırlanmasında emeği geçen İzleme ve Değerlendirme Birimine, talep edilen verileri doğru ve zamanında sunan yararlanıcılarımıza ve rapora katkı sunan herkese teşekkür eder, bölgemiz adına hayırlı olmasını dilerim.

Onur YILDIZ
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

1. Yönetici Özeti

Günümüzde devletler, kalkınma hamlelerinin gerçekleştirilmesi, küresel rekabet güçlerinin artırılması gibi amaçlarla ekonomik ve toplumsal hayata yönelik politika ve enstrümanlarla müdahale etmektedir. Bu politika ve enstrümanların seçiminde çeşitli seçeneklerin bulunması ve bu seçeneklerin hangisinin tercih edileceği önemli bir konudur. Son yıllarda, selektif (seçici) mali politikaların en önemli araçlarından biri, "mali destekler" şeklinde ön plana çıkmıştır. Özellikle, bölgesel anlamda belirli bir ekonomik hinterlanda yönelik bu tür mali destekler, kalkınma ajansları tarafından yürütülmektedir.

Türkiye'de faaliyet içinde olan işletmelere, esnafa, çiftçiye, yeni iş kurmak isteyen girişimcilere verilen destekler her geçen gün artmaktadır. Bu desteklerden faydalanarak işini kuran, işini büyütüp geliştiren, yurtdışına açılan firmaların sayısı her geçen gün daha çok artmaktadır.

Kalkınma Ajansları bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması ve bölgesel kalkınmanın sağlanması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda çalışmalar yürüten özerk kamu kuruluşlarıdır. Kalkınma Ajansları doğrudan yatırım yapan uygulayıcı kuruluşlar değildir. Kalkınma Ajanslarının asıl görevi kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini destekleyerek yerel potansiyelin açığa çıkmasını sağlamaktır. (SERKA)

Bölgelerde verilecek destek alanlarının belirlenmesinde birden çok sektörü içeren ve bunlar arasında yatay ilişkileri en iyi şekilde kuran temalar (bileşenler) ve bölgenin mekânsal öncelikleri ile Ulusal Kalkınma Planlarında yer alan gelişme eksenleri, yeni ulusal teşvik sistemi ve Kalkınma Ajanslarının Bölge Planları esas alınmaktadır. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı 2010 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla 5449 Sayılı kanun kapsamında kurulmuştur. Kalkınma Ajanslarının kuruluş amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Bu kapsamda Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı 2010'dan bugüne kadar açmış olduğu toplam 18 adet Mali Destek Programları ile bölgemize yaklaşık olarak toplamda 140 Milyon TL destek sağlamış ve eş finansmanları ile birlikte 283 Milyon TL finansmanı harekete geçirmiştir.

Bu destekler 900'e yakın yeni istihdam sağlamıştır. Ayrıca bugüne kadar yaklaşık 65.000 kişinin farklı konularda eğitim almasını sağlamış ve kurum/kuruluşların gerekli strateji, planlama ve raporlama çalışmalarını desteklemiştir.

Ajansın uygulamış olduğu 2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programının KOBİ'lere yönelik ihracatın artırılmasına ve ithalatın azaltılmasına yönelik uygulanan ilk program olma özelliği taşımaktadır. Programa 54 proje başvurusu yapılmış, yapılan proje başvurularının toplam proje bütçesi 41,6 Milyon TL iken Ajansımızdan 19,7 Milyon TL destek talebinde bulunulmuştur.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programının kapsamında 15 proje destek almaya hak kazanmış, 11 proje yararlanıcısı ile destek sözleşmesi imzalanmıştır. Destek sözleşmesi imzalanan 11 projenin toplam proje bütçesi 7,1 Milyon TL, destek miktarı ise 3,5 Milyon TL olmuştur.

Program sonrası değerlendirme çalışmasının kapsamı, ilgili program rehberinde ilan edilen öncelikler doğrultusunda oluşturulan performans göstergelerine ne düzeyde ulaşıldığının tespiti ile bu kriterlerin proje uygulama sonuçları ve izleme süreçlerinde edinilen deneyimlerle harmanlanarak hedeflere ulaşmada doğru öncelikler olarak seçilip seçilmediklerinin değerlendirilmesidir.

Programın değerlendirilmesi; ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik başlıkları kapsamında incelenmiştir.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

2. Kısaltmalar

DOĞAKA	:	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
DYK	:	Destek Yönetim Kılavuzu
İHRAC	:	İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı
KAYS	:	Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
MDP	:	Mali Destek Programı
PTÇ	:	Proje Teklif Çağrısı

3.Giriş

İthalata olan bağımlılığın azaltılması ve ihracatın artırılması, 10. Kalkınma Planı, İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı, Türkiye Sanayi Stratejisi, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi gibi ulusal ölçekli strateji metinleri ile Bölge Planı gibi bölgesel strateji metinlerinde öncelikli olarak ele alınan konular arasındadır.

10. Kalkınma Planında üretim ve ihracatımızın yüksek katma değerli ve teknoloji yoğun bir yapıya kavuşması için yapısal bir dönüşüm ihtiyacının bulunduğu belirtilmiştir. Bu dönüşüm, sanayi sektörünün, küresel değer zincirindeki konumu açısından da önem taşımaktadır. Bu çerçevede, bilim ve teknolojiyi ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmeye yönelik gerekli araç ve kurumlar sistematiğinde önemli gelişmeler kaydedilmiş ve Ar-Ge'ye ayrılan mali ve beşeri kaynaklar artırılmıştır. Ancak, Ar-Ge için ayrılan kaynak ve girdilerdeki artışa rağmen patent ve ticarileştirme hususlarında ilerleme ihtiyacı sürmektedir. Planda organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri başta olmak üzere üretimin mekânsal organizasyonu üretim ve ihracat kapasitesinin artırılmasına dönük olarak etkinleştirileceği ifade edilmiştir.

Plan döneminde reel olarak ortalama ihracat artışının ithalat artışından yüksek olması, ihracatın ithalata olan bağımlılığının azaltılması, ihracat içinde orta-yüksek ve yüksek teknolojili imalat sanayii ürünlerinin payının yükseltilmesi, hizmet ihracatının artırılması ve çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır. Planla, KOBİ'lerin Ar-Ge, yenilik ve ihracat kapasiteleri geliştirilerek uluslararasılaşma düzeylerinin artırılması; ekonominin sağlam bir makroekonomik temel üzerinde, dünya standartlarında üreten, değer zincirinin daha üst basamaklarında yer alan, daha yüksek teknolojili bir ürün desenine sahip, ithalat bağımlılığını azaltmış istikrarlı bir yapıya kavuşması hedeflenmektedir.

İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı Eylem Planında, yurtiçinde üretilen ürünlerin standart ve kaliteleri ile teknoloji kapasitesinin yükseltilmesinin desteklenmesi; özellikle yurtiçinde üretilen ara mallarında kullanıcılar arasında bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılması; kamu alımlarında yurtiçinde üretilen ve yerli girdileri kullanan nihai ürünlerin tercih edilmesi; yerli doğal kaynakların etkin kullanımı; atıkların ekonomiye kazandırılması ve enerji, ulaşım, işgücü gibi üretim maliyetlerinin düşürülmesi yönünde tedbirler alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Üretimde ithal ürün kullanımını dengeleme amacıyla tüm bu tedbirleri alırken, mevcut kaynakların verimsiz alanlara yönlendirilerek orta ve uzun vadede amaçlananın aksine ekonomide rekabet gücü kaybına yol açacak bir üretim yapısı oluşmamasına özen gösterileceği belirtilmiştir. Programla, üretimde dönüşümün yüksek katma değerli ürünler lehine sağlanması ve yerli girdi üretiminin ve kullanımının teşvik edilmesi yoluyla ithalata olan bağımlılığın azaltılması amaçlanmaktadır.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesinde, Türkiye'nin orta gelir grubundan üst-orta gelir düzeyine yükselişinin, düşük teknolojili üretim yapısından orta teknolojili üretim yapısına geçmesi sayesinde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda; Türkiye ekonomisinin yüksek gelirli bir ekonomi olması ve orta gelir tuzağı tehlikesiyle karşı karşıya kalmaması için sanayi yatırımlarının bölgesel ölçekte dengeli bir şekilde dağılması, imalat sanayisinin gelişiminin hızlandırılması ve katma değeri yüksek ileri teknoloji ürünlerin üretim ve ihracat içerisindeki payının artırılmasının önem arz ettiği vurgulanmıştır. Teknolojik ürün üretme sürecinin ticarileştirme aşamasının güçlendirilmesi, teknoloji transferine yönelik ara yüzlerin oluşturulması, yenilikçi girişimciliğin geliştirilmesi, kamu alımlarının yerli teknolojilerin geliştirilmesini destekler yapıya kavuşturulması, üretim süreçlerinde verimliliği artıran ve sürdürülebilir üretimi destekleyen teknolojilerin geliştirilmesi, imalat sanayi üretiminde ve ihracat içinde yüksek teknolojili sektörlerin payının artırılması ihtiyacının önemini koruduğu ifade edilmiştir.

Bu kapsamda Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde sürdürülebilir ihracat artışını sağlamak amacıyla; yenilikçi fikirler ve Ar-Ge'ye dayalı, katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama süreçlerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.

2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planında, kümelenme anlayışının ihracatı artırmada bir araç olarak kullanılması ve kümelerin uluslararası nitelik kazanmasına yönelik faaliyetlerin artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca Planda, KOBİ'lerin pazarlama ve ihracat kapasitesini artırmaya yönelik destekler verileceği, başta KOBİ'ler olmak üzere ihracatçı firmaların kurumsallaşmasına yönelik eğitim ve danışmanlık programlarına destek verileceği belirtilmiştir.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde, bölgesel çekim merkezlerinin gelişmesinde öncü sanayi ve hizmetler sektörlerine odaklanılması, kent ekonomilerinin gelişmesine, kentsel işgücü tabanının geliştirilmesine, ölçek oluşturulmasına ve ihracat kapasitesinin artırılmasına ağırlık verilmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 1. Türkiye ve TR63 Bölgesi İhracat Rakamları (ABD Doları)

Yıl	TR63 Bölgesi İhracat	Değişim Oranı	Türkiye İhracat	Değişim Oranı	Türkiye İçindeki Payı
2016	2.760.835.539	-	142.529.583.808	-	1,9%
2017	3.451.356.672	25,0%	156.992.940.414	10,1%	2,2%
2018	4.116.959.680	19,3%	167.920.613.455	7,0%	2,5%

Kaynak: TÜİK, 2016

2016 ve 2018 yılları arasında dış ticaret değerlendirmesi yapıldığında Türkiye 2016 yılında 142,5 milyar dolarlık bir ihracat rakamına sahipken 198,6 milyar dolarlık da ithalat rakamına sahiptir. 2018 yılında Türkiye'nin dış ticaret kalemlerinde artış söz konusu olup ihracat 167,9 milyar dolara ulaşırken ithalat da 223 milyar dolara ulaşmıştır. Benzer artışlar TR63 Bölgesinde de gerçekleşmiş olup TR63 Bölgesinde 2016 yılında 2,7 milyar dolarlık ihracat söz konusu iken 2018 yılında bu rakam kayda değer bir artışla 4,1 milyar dolara ulaşmıştır. TR63 Bölgesinin 2016 yılı ithalat rakamı 4,4 milyar dolar iken bu rakam 2018 yılında 5,9 milyar dolara yükselmiştir.

Tablo 2. Türkiye ve TR63 Bölgesi İthalat Rakamları (ABD Doları)

Yıl	TR63 Bölgesi İthalat	Değişim Oranı	Türkiye İthalat	Değişim Oranı	Türkiye İçindeki Payı
2016	4.466.192.263	-	198.618.235.047	-	2,2%
2017	5.899.459.602	32,1%	233.799.651.234	17,7%	2,5%
2018	5.995.949.749	1,6%	223.047.094.482	-4,6%	2,7%

Kaynak: TÜİK, 2016

Şekil 1. TR63 Bölgesinde İllere Göre İhracat Rakamları

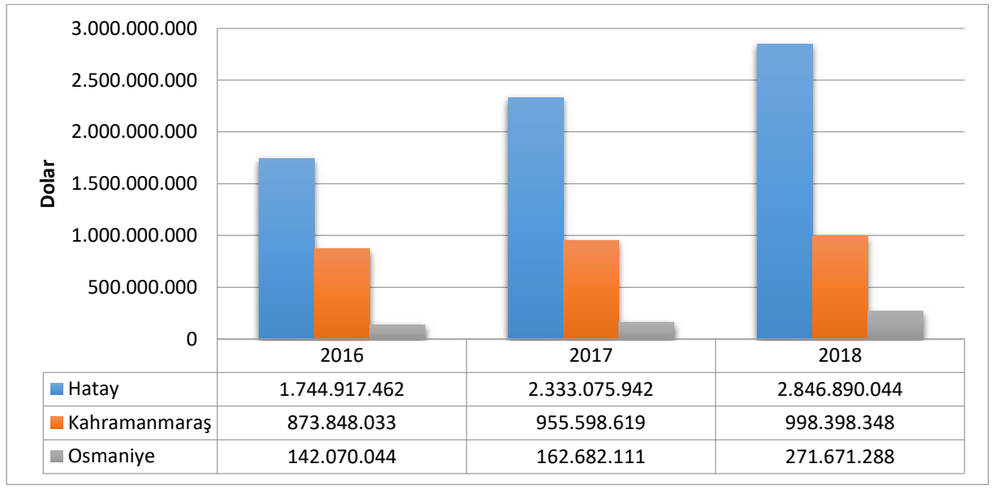

	2016	2017	2018
Hatay	1.744.917.462	2.333.075.942	2.846.890.044
Kahramanmaraş	873.848.033	955.598.619	998.398.348
Osmaniye	142.070.044	162.682.111	271.671.288

TR63 Bölgesinde yer alan iller Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye ilerinde dış ticaret değerlendirmesi yapıldığında Hatay ilinin TR63 Bölgesindeki diğer illere nazaran kayda değer bir orana sahip olduğu görülmekte olup Hatay ilinin TR63 Bölgesindeki 2018 yılı ihracat payı yaklaşık %70'e ulaşmaktadır. Bu oran ilin ihracattaki önemini ortaya koymaktadır. 2018 yılında Hatay ilinin 2,8 milyar dolarlık ihracatı bulunurken Kahramanmaraş ilinin 998,3 milyon dolar ve Osmaniye ilinin de 271,6 milyon dolarlık ihracatı bulunmaktadır.

Şekil 2. TR63 Bölgesinde İllere Göre İthalat Rakamları

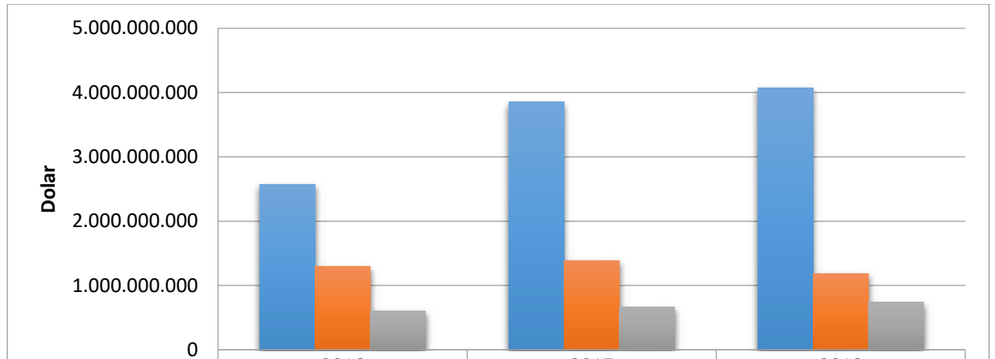

	2016	2017	2018
Hatay	2.570.898.961	3.852.349.573	4.071.558.164
Kahramanmaraş	1.294.434.279	1.387.263.931	1.185.526.331
Osmaniye	600.859.023	659.846.098	738.865.254

İhracat rakamlarında olduğu gibi ithalatta da Hatay ilinin TR63 Bölgesindeki diğer illere nazaran kayda değer bir orana sahip olduğu görülmekte olup Hatay ilinin TR63 Bölgesindeki 2018 yılı ithalat payı yaklaşık %68'e ulaşmaktadır. Bu oran ilin ithalattaki önemini de ortaya koymaktadır. 2018 yılında Hatay ilinin 4 milyar dolarlık ithalatı bulunurken Kahramanmaraş ilinin 1,2 milyon dolar ve Osmaniye ilinin de 738,8 milyon dolarlık ithalatı bulunmaktadır.

Tablo 3. Hatay İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
İtalya	43.165.916	123.638.723	234.116.219	442,4%	8,2%
Romanya	104.880.858	149.123.313	226.292.367	115,8%	7,9%
Belçika	41.771.478	108.468.829	214.941.511	414,6%	7,6%
Suudi Arabistan	202.931.147	183.223.250	177.365.003	-12,6%	6,2%
Irak	165.246.551	181.380.510	174.030.307	5,3%	6,1%
İspanya	33.403.380	116.005.999	172.885.884	417,6%	6,1%
Suriye	213.927.819	206.921.020	172.379.517	-19,4%	6,1%
Rusya Federasyonu	71.877.365	140.483.537	144.331.367	100,8%	5,1%
Hollanda	7.863.959	64.311.834	104.103.427	1223,8%	3,7%
İsrail	37.868.309	64.238.505	101.764.396	168,7%	3,6%

2016 yılı öncesinde Hatay ili ihracatının büyük bir bölümü Ortadoğu ülkelerine gerçekleşirken 2018 yılına göre sıralamada AB ülkelerine yoğunlaşma görülmektedir. İtalya, 2018 yılında 2016 yılına göre % 442'lik artış ve 234 milyon ABD Doları ile Hatay ilinin en fazla ihracat yaptığı ülke olurken; Romanya, Belçika ve İspanya gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra ilk 10 ülke arasında Suudi Arabistan, Irak ve Suriye gibi yakın çevre ülkeleri de yer almıştır.

Tablo 4. Kahramanmaraş İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
İtalya	227.859.110	209.852.031	208.461.428	-8,5%	20,9%
Mısır	55.832.704	90.191.083	114.760.690	105,5%	11,5%
Almanya	57.302.377	64.729.670	72.119.906	25,9%	7,2%
Portekiz	28.243.584	37.731.261	45.033.573	59,4%	4,5%
Bulgaristan	40.935.255	47.324.166	36.348.177	-11,2%	3,6%
İspanya	29.389.197	29.161.971	35.599.166	21,1%	3,6%
Yunanistan	27.988.822	30.977.140	30.715.397	9,7%	3,1%
Özbekistan	5.547.646	8.858.665	26.559.085	378,7%	2,7%
Bangladeş	21.244.692	19.735.884	22.008.499	3,6%	2,2%
Fas	19.517.710	22.367.789	21.656.300	11,0%	2,2%

Kahramanmaraş ilinde 2018 yılında en çok İtalya'ya ihracat gerçekleştirilirken İtalya ve Mısır ihracat için önemli ülkeler konumundadır. Kahramanmaraş ilinin ağırlıklı olarak tekstil sektöründe üretimin gerçekleşmesi ile bu ihracat paralellik göstermektedir. İlin ihracatında belirli coğrafi yoğunlaşma olmadığı da görülmektedir.

Tablo 5. Osmaniye İlinin İhracatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Yemen	57.213.968	78.320.299	90.332.529	57,9%	33,3%
Libya	21.285	1.092.490	27.559.304	129377,6%	10,1%
İsrail	4.158.541	8.650.475	16.655.677	300,5%	6,1%
Sri Lanka	-	-	14.761.253	-	5,4%
Mısır	15.180.496	5.082.387	14.351.945	-5,5%	5,3%
İtalya	6.026.960	6.453.917	13.481.579	123,7%	5,0%
Lübnan	2.021.812	457.868	12.642.494	525,3%	4,7%
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	4.832.215	6.739.062	12.551.652	159,7%	4,6%
Portekiz	6.823.861	8.496.044	8.954.301	31,2%	3,3%
Yunanistan	5.491.829	3.002.357	8.751.888	59,4%	3,2%

Osmaniye ili son yıllardaki önemli yatırımlarıyla bölgede hızla büyüyen bir il konumunda olup 2018 yılında en çok ihracat gerçekleştirilen ülke, 90,3 milyon dolarlık rakamla Yemen olmuştur. Ardından ise 27 milyon dolarlık ihracat ile Libya gelmektedir.

Tablo 6. Hatay İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Rusya Federasyonu	679.687.718	1.170.122.107	1.215.933.498	78,9%	29,9%
ABD	154.318.252	460.413.341	577.100.615	274,0%	14,2%
Avustralya	89.089.301	221.798.438	308.766.915	246,6%	7,6%
Brezilya	209.337.691	276.812.681	258.524.028	23,5%	6,3%
Hollanda	143.073.023	110.138.374	150.605.862	5,3%	3,7%
Kanada	145.791.245	134.105.125	146.652.816	0,6%	3,6%
Ukrayna	101.200.514	131.019.216	132.851.796	31,3%	3,3%
Mısır	31.676.658	50.627.458	100.920.245	218,6%	2,5%
Fransa	27.830.429	90.567.241	100.565.471	261,4%	2,5%
Çin	104.422.338	63.030.193	89.711.882	-14,1%	2,2%

2018 yılında gerçekleştirilen 4 milyar ABD Dolarlık ithalatın %30'u (1,2 milyar ABD Doları) Rusya'dan, %14,2'si (577,1 milyon ABD Doları) ise ABD'den gerçekleştirilmiştir. Rusya ve ABD'den gerçekleştirilen ithalat toplam il ithalatının yaklaşık %45'ine tekabül etmektedir.

Tablo 7. Kahramanmaraş İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
ABD	256.606.542	360.611.247	295.659.617	15,2%	24,9%
Brezilya	102.022.085	100.216.863	123.484.424	21,0%	10,4%
Almanya	70.550.034	68.253.381	104.496.787	48,1%	8,8%
Çin	208.102.039	105.117.406	83.218.676	-60,0%	7,0%
Türkmenistan	54.762.405	72.856.792	53.830.761	-1,7%	4,5%
Hindistan	47.544.865	57.733.851	34.304.077	-27,8%	2,9%
İtalya	52.287.056	37.685.119	32.673.832	-37,5%	2,8%
Azerbaycan	4.650.978	19.634.764	30.359.882	552,8%	2,6%
İsviçre	52.678.726	19.864.254	30.269.221	-42,5%	2,6%
Yunanistan	31.197.635	36.466.855	27.296.891	-12,5%	2,3%

Kahramanmaraş ilinin 2018 yılı ihracatının ülkelere göre değerlendirmesi yapıldığında ABD'nin en önemli tedarikçi ardından ise Brezilya Almanya ve Çin gelmektedir. Bu dört ülkeden gerçekleştirilen toplam 606,8 milyon dolarlık ithalat, ilin toplam ithalatının %58,3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 8. Osmaniye İlinin İthalatında İlk On Ülke (ABD Doları)

Ülke	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Hollanda	59.475.341	58.015.762	144.137.618	142,3%	19,5%
Belçika	52.674.797	145.796.301	126.106.490	139,4%	17,1%
Kanada	24.102.541	51.071.037	101.335.574	320,4%	13,7%
İngiltere	40.897.930	90.675.711	90.064.583	120,2%	12,2%
ABD	184.283.250	78.135.491	51.652.584	-72,0%	7,0%
Rusya Federasyonu	74.438.899	45.269.161	34.525.888	-53,6%	4,7%
Lübnan	15.143.067	8.422.798	29.708.151	96,2%	4,0%
Hindistan	150.128	5.350.976	26.344.707	17.448,2%	3,6%
Letonya	11.741.627	10.426.985	12.084.768	2,9%	1,6%
Çin	35.311.409	19.579.781	11.840.834	-66,5%	1,6%

Osmaniye ilinin 2018 yılı ihracatının ülkelere göre değerlendirmesi yapıldığında Hollanda'nın en önemli tedarikçi ardından ise Belçika, Kanda ve İngiltere gelmektedir. Bu dört ülkeden gerçekleştirilen toplam 461,6 milyon dolarlık ithalat, ilin toplam ithalatının %62,5'ini oluşturmaktadır.

Tablo 9. Hatay İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Demir-çelik ana sanayi	625.334.328	1.158.264.639	1.623.824.655	159,7%	57,0%
Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	358.346.143	363.588.131	362.690.855	1,2%	12,7%
Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri	95.978.790	103.383.079	109.937.285	14,5%	3,9%
Diğer genel amaçlı makineler	55.061.685	62.007.909	66.826.091	21,4%	2,3%
Mobilya	39.359.300	40.482.238	49.770.568	26,5%	1,7%
Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri	33.572.861	46.312.810	46.983.081	39,9%	1,7%
Motorlu kara taşıtları ve motorları	61.161.344	49.422.963	36.333.183	-40,6%	1,3%
İşlenmiş sebze ve meyveler	39.204.696	43.225.090	35.896.711	-8,4%	1,3%
Demir dışı metal cevherleri	18.003.232	36.485.868	31.807.420	76,7%	1,1%
Kok fırını ürünleri	15.162.547	24.373.378	28.303.761	86,7%	1,0%

2016, 2017 ve 2018 yılları TÜİK rakamlarına göre Hatay ilinden gerçekleştirilen yaklaşık 2,8 milyar ABD Dolarlık ihracatın %57'lik bölümünü demir-çelik ana sanayi sağlamaktadır. Demir-çelik sektörünün ardından ise en fazla ihracat sebze-meyve ürünlerinde gerçekleştirilmiştir. Sebze-meyve sektöründe 2018 yılında %16,6'lık oranla gerçekleştirilen ihracat miktarı 472,6 milyon dolardır.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

Tablo 10. Kahramanmaraş İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	301.830.134	295.806.541	322.813.167	7,0%	32,3%
Trikotaj (örme) ürünleri	273.511.779	295.122.298	271.152.317	-0,9%	27,2%
Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	80.783.520	107.671.950	127.640.366	58,0%	12,8%
Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	41.833.659	60.067.413	63.068.783	50,8%	6,3%
Giyim eşyası (kürk hariç)	46.195.042	42.158.955	43.239.620	-6,4%	4,3%
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	15.870.304	23.631.724	39.233.028	147,2%	3,9%
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	31.404.794	21.071.814	26.509.196	-15,6%	2,7%
Diğer özel amaçlı makineler	7.564.920	12.275.957	20.624.754	172,6%	2,1%
Atık ve hurdalar	15.603.280	20.321.942	15.859.589	1,6%	1,6%
Çimento, kireç ve alçı	10.694.424	17.992.495	12.181.882	13,9%	1,2%

Kahramanmaraş ilinin 2018 yılında toplam 998,4 milyon dolarlık ihracatı bulunmakta olup bunun yaklaşık olarak %60'a yakın bir bölümünü tekstil sektörü oluşturmaktadır. Dış ticareti yapılan İkinci sektör ise metal mutfak eşya sektörüdür. İlin toplam ihracatının %12,8'ini oluşturan sektörün toplam 127,6 milyon dolarlık ihracatı bulunmaktadır. Son yıllarda önemli bir yatırım olan kağıt ve kağıt hamuru üretimi yatırımı Kahramanmaraş ilinin ihracatında önemli bir yer kaplamakta olup toplam il ihracatının %6,3'üne tekabül etmektedir.

Tablo 11. Osmaniye İlinin İhracatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Demir-çelik ana sanayi	84.135.759	110.037.733	201.149.872	139,1%	74,0%
Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	14.661.167	17.018.784	31.097.059	112,1%	11,4%
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	12.845.312	5.668.441	14.038.727	9,3%	5,2%
Diğer genel amaçlı makineler	1.028.290	3.991.108	4.671.751	354,3%	1,7%
Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	3.995.634	3.374.777	3.064.083	-23,3%	1,1%
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	515.305	1.261.915	2.594.272	403,4%	1,0%
Meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri	4.350.187	1.463.002	2.157.174	-50,4%	0,8%
İzole edilmiş tel ve kablolar	1.573.512	1.597.945	1.164.875	-26,0%	0,4%
Atık ve hurdalar	509.154	1.251.168	1.162.540	128,3%	0,4%
Mobilya	2.359.701	464.272	1.111.117	-52,9%	0,4%

2018 yılı TÜİK rakamlarına göre Osmaniye ilinden gerçekleştirilen yaklaşık 271,6 milyon ABD Dolarlık ihracatın %74'ünü demir-çelik ana sanayi sağlamaktadır. Demir-çelik sektörünün ardından ise en fazla ihracat tekstil ürünlerinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12. Hatay İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Atık ve hurdalar	503.613.245	948.467.161	1.100.690.009	118,6%	27,0%
Maden kömürü	545.520.444	857.336.427	964.143.052	76,7%	23,7%
Demir-çelik ana sanayi	690.058.741	850.696.918	902.570.186	30,8%	22,2%
Demir cevheri	291.881.963	438.451.548	441.033.185	51,1%	10,8%
Rafine edilmiş petrol ürünleri	43.046.487	95.463.435	106.435.398	147,3%	2,6%
Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler	107.939.919	106.594.145	100.912.936	-6,5%	2,5%
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	52.925.972	100.239.104	77.264.626	46,0%	1,9%
Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	58.168.172	82.705.141	63.377.847	9,0%	1,6%
Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat	6.591.133	25.464.582	54.883.292	732,7%	1,3%
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	75.809.565	79.892.260	51.197.317	-32,5%	1,3%

2018 yılı Hatay ilinde gerçekleştirilen yaklaşık 4 milyar ABD Dolarlık ithalatın % 60'I büyük ölçüde demir-çelik ana sanayi sektörünün girdisi olarak kullanılan atık ve hurdalar ile demir-çelik sektöründe gerçekleşmiştir. Yine büyük ölçüde demir ve çeliğin işlenmesinde enerji kaynağı olarak kullanılan kömür ise 964,1 milyon ABD Doları ile 2. sırada yer almaktadır. Hatay ili dış ticaretinde en çok açık verdiği ürünler arasında atık ve hurdalar, maden kömürü ve demir-çelik ana sanayi ilk 3 sırada yer almaktadır.

Tablo 13. Kahramanmaraş İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	497.627.467	664.566.547	537.166.885	7,9%	45,3%
Suni ve sentetik elyaf	233.262.228	193.509.257	171.278.639	-26,6%	14,4%
Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	151.603.353	105.395.421	153.393.388	1,2%	12,9%
Elektrik motoru, jeneratör, transformatörler	36.840.023	40.271.133	33.514.731	-9,0%	2,8%
Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	23.435.765	29.272.860	32.472.702	38,6%	2,7%
Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	53.351.503	67.201.642	29.816.642	-44,1%	2,5%
Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler	49.258.528	54.955.314	27.912.186	-43,3%	2,4%
Rafine edilmiş petrol ürünleri	8.592.981	14.628.670	25.662.144	198,6%	2,2%
Atık ve hurdalar	27.270.858	44.203.093	24.269.249	-11,0%	2,0%
Diğer özel amaçlı makineler	4.600.543	2.189.712	23.608.056	413,2%	2,0%

2018 yılı Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirilen yaklaşık 1,2 milyar ABD Dolarlık ithalatın yaklaşık %60'ı büyük ölçüde tekstil sektörünün girdisi olarak kullanılan pamuk ve elyaf ürünlerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 14. Osmaniye İlinin İthalatında İlk On Ürün (ABD Doları)

Ürün	2016	2017	2018	2016 Yılına Göre Değişim Oranı	2018 Yılı Payı
Atık ve hurdalar	472.857.802	513.878.989	570.148.792	20,6%	77,2%
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	16.673.064	28.620.495	53.421.545	220,4%	7,2%
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	33.732.391	30.478.932	31.245.901	-7,4%	4,2%
Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat	8.415.887	11.878.558	29.681.950	252,7%	4,0%
Demir-çelik ana sanayi	53.073.297	28.311.439	15.266.908	-71,2%	2,1%
Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	4.995.439	21.348.113	10.584.345	111,9%	1,4%
Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	228.807	4.578.115	7.802.698	3310,2%	1,1%
Kaldırma ve taşıma teçhizatı	36.068	2.192.158	5.432.795	14962,6%	0,7%
Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	292.347	1.378.939	3.346.464	1044,7%	0,5%
Sığır, koyun, keçi, at, eşek, bardo, katır v.b.	620.712	249.804	1.343.031	116,4%	0,2%

2018 yılı Osmaniye ilinde gerçekleştirilen yaklaşık 738,8 milyon ABD Dolarlık ithalatın % 77'si büyük ölçüde demir-çelik ana sanayi sektörünün girdisi olarak kullanılan atık ve hurdalar ile demir-çelik sektöründe gerçekleşmiştir.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA), 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanılarak, Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerini kapsayan TR63 Bölgesinde 25 Temmuz 2009 tarihinde kurulmuştur.

Ajansımız Bölgede uygulayacağı mali ve teknik destek programlarıyla kişi, kurum ve kuruluşların eş finansmana dayalı ortak proje üretme kültürü ve yeteneği geliştirmeye devam etmektedir. Bu sayede, farklı tarafların mevcut kaynaklarını öncelikli projelerde yoğunlaştırması ve bu projeleri kısa sürede hayata geçirebilmelerinin sağlanması hedeflenmektedir.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın, 5449 sayılı kanunun 1. maddesinde belirtilen ve "Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak" olarak belirlenen temel görev ve sorumlulukları doğrultusunda; Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan faaliyet alanında bu temel görevi icra etmek üzere TR63 Bölge Planı 2014-2023 metni tamamlanmıştır. Söz konusu plan, sırasıyla Kalkınma Bakanlığı'nın ve Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun uygun görüş ve onaylarının ardından yürürlüğe girmiştir.

TR63 Bölge Planı (2014-2023) "Nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapı olanakları ile rekabet gücü ve yaşam kalitesi yüksek bölge" vizyonu ve bu vizyona ulaşmak için ulusal ve uluslararası hedeflerin dikkate alındığı

- Enerji üretim kapasitesinin artırılması
- Sanayide rekabet gücünün geliştirilmesi
- Tarımda yapısal dönüşümün sağlanması ve kırsal kalkınma
- Lojistik sektörünün geliştirilmesi
- Turizm potansiyelinin ekonomiye kazandırılması
- Kentsel altyapının iyileştirilmesi
- Sosyal altyapının iyileştirilmesi

gelişme eksenlerinden oluşmaktadır.

Bu gelişme eksenlerine dayalı olarak 2016 yılı içerisinde, kar amacı güden kuruluşlara yönelik, "2016 Yılı İthalat Bağımlılığın Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC)" uygulanmıştır. Bu program ile ithal girdilerin ve ürünlerin TR63 Bölgesinde üretilmesi ve orta-yüksek ve yüksek teknoloji kullanılarak üretilen ürünlerle Bölgenin ihracat düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

4. Program Hakkında Genel Bilgiler

2014-2023 döneminde TR63 Bölge Planı kapsamında, mevcut pazar payının artırılması ve yeni pazarların oluşturulması, ihracatı gerçekleştirilen ürün çeşitliliğinin artırılması, yüksek büyüme potansiyeli olan hedef pazarlarda pazar payının artırılması, ihracatçı sayısının ve ihracat kapasitesinin artırılması, Türk markalarının bilinirliğinin artırılması, ihracatçıların küresel alanda rekabetçiliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Ayrıca, ülkemizin ithalat bağımlılığını azaltmaya yönelik yatırımlar ile firmaların teknolojik yatırımlarına yönelik finansman kaynaklarına erişimine destek sağlanması Bölge Planının temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Ulusal ve bölgesel nitelikli strateji ve öncelikler doğrultusunda DOĞAKA tarafından 2016 yılında kar amacı güden kuruluşlara yönelik uygulanan mali destek programı ile, ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, TR63 Bölgesi'nde yer alan potansiyel yararlanıcı firmalara yönelik bir saha çalışması yapılmış ve bu çalışmada firmaların ihracat kapasitesinin geliştirilmesi ya da ithal edilen girdilere bağımlılığın azaltılması amacıyla yatırım ortamı ele alınmıştır. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerindeki Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar başta olmak üzere farklı sektörlerde toplam 128 firma ile görüşmeler yapılmıştır.

Saha araştırmalarında tarım/gıda sektöründe (zeytinyağı, süt, su vb.) faaliyet gösteren ve hâlihazırda ihracat yapan 12 firmanın tamamı, mobilyacılık sektöründe faaliyet gösteren ihracatçı 15 firmadan 13'ü, ana metal sanayi sektöründe faaliyet gösteren ihracatçı 9 firmadan 8'i, makine ve teçhizat imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren ihracatçı 11 firmanın tamamı, metal mutfak eşya sektöründe ihracatçı 3 firmadan 2'si; toplamda da 69 ihracatçı firma 2016 yılında Ajans hibe desteği olduğu takdirde ihracat kapasitesini artırmaya yönelik yatırım yapabileceklerini ifade etmiştir.

Bununla birlikte tarım/gıda sektöründe hali hazırda ihracat yapmayan 9 firma, ana metal sanayi sektöründe ihracat yapmayan 5 firma, makine ve teçhizat imalat sanayi sektöründe 1 firma; toplamda da ihracat yapmayan 21 firma ihracata yönelik yatırım yapabilecekleri ifade etmiştir.

Firma ziyaretlerinde gerçekleştirilen görüşmelerde ana metal sanayi sektöründe 9, ayakkabıcılık sektöründe 4, makine-teçhizat imalat sanayi sektöründe 11, metal mutfak eşyası sektöründe 3, mobilyacılık sektöründe 7, tarım/gıda sektöründe 15 firma; toplamda da 76 firma üretim süreçlerinde ithal girdi kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu firmalardan 49'u üretim süreçlerinde ara malı (makine aksamlarının parçaları, kimyasal ürünler ve kağıt vb. tekstil ürünleri ön plana çıkmaktadır) kullandığını, 21'i de kullandıkları ara malın üretimine yönelik bölgemizde teknolojik ve beşeri kaynak bulunduğunu ifade etmiştir.

Söz konusu 21 firmadan 11'i ise devlet desteği olduğu takdirde ara malını bölgemizde üretmeye yönelik yatırım yapabileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca bölgemizde kullandıkları ara malını üretmeye yönelik teknolojik altyapının bulunmadığını ifade eden 10 firma devlet desteği olduğu takdirde sektörün kullandığı ara malını bölgemizde üretmeye yönelik yatırım yapabileceklerini ifade etmiştir.

Özetle ifade edilmek istediğinde gerçekleştirilen saha çalışmalarında görüşülen 128 firmadan 83 firma ihracat yaptığını, 90 firma devlet desteklerini de kullanarak ihracat kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla yatırım yapabileceğini, 76 firma üretiminde ithal girdi kullandığını (49'u ara malı) ve 36 firma (21'i ara malı) ise ithal edilen ürünlerin bölgemizde üretilebilmesi için devlet desteklerinden de yararlanmak suretiyle yatırım yapabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmaya göre ihracatçı firma sayısından daha fazla sayıda firmanın ihracatın geliştirilmesine yönelik yatırım niyetini ortaya koyması, mevcut ihracatçı firmaların kendi ürünlerini geliştirmeye yönelik yatırımlarının yanı sıra ihracatta yeni oyuncuların yer almasına yönelik yatırımların da söz konusu olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, çalışmaya katılan 21 firmanın, imalat sanayi üretiminde önemli bir handikap olarak görülen ithal girdilere olan bağımlılığın azaltılması amacıyla yeni yatırım yapabileceğini belirtmesi, İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı Eylem Planı çalışmalarının uygulanacak mali destek programları ile desteklenebileceği şeklinde değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, ihracatın geliştirilmesine ve ithalat bağımlılığının azaltılmasına yönelik yapılacak bazı yatırımların, firmaların kendi bünyesinde yaptığı ar-ge çalışmalarının sonucu olarak planlandığı tespit edilmiştir. Nitekim saha çalışmalarında gıda (ihracatın teknolojik yapısı: düşük teknoloji), kimya (ihracatın teknolojik yapısı: orta-ileri teknoloji) ve makine-teçhizat imalat sanayi (ihracatın teknolojik yapısı: orta-ileri teknoloji) sektörlerinde faaliyet gösteren bazı firmaların makine ve teçhizat yetersizliğine rağmen prototip/model üretimi gerçekleştirdikleri veya test aşamasında oldukları; makine-teçhizat ve kimya sektörlerindeki ar-ge çalışmalarının Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren başta ana metal sanayi olmak üzere bölgede faaliyet gösteren diğer sektörlerin ithal girdi bağımlığını da azaltacak nitelikte olduğu belirlenmiştir. Bu noktada, uygulanacak olan mali destek programı ile ar-ge çalışmalarının nihai ürüne dönüştürülmesine katkı sağlanması planlanmakta olup benzer çalışmaların özendirilmesi de hedeflenmektedir.

4.1 Program Tanıtım ve Kapsamı

Ajansımız 2016 Yılı Çalışma Programı ve Bütçesi çerçevesinde; Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ve Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu'na (DYK) uygun olarak 23.03.2016 tarihinde, İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programının uygulanması amacıyla Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde proje teklif çağrısına çıkılmıştır. Söz konusu programda başvuruların alınmasına yönelik başlangıç tarihi 02.04.2016 olup son başvuru tarihi 27.05.2016 olarak belirlenmiştir.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığın Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programına (İHRAC) kar amacı güden kuruluşlar başvuru yapabilmiş olup teklif çağrısında başarılı olan projeler için yapılan hibe desteği asgari 50.000 TL, azami 500.000 TL'dir. Proje uygulama süresinin en fazla 12 ay olacağı program için tahsis edilen bütçe 5.000.000 TL'dir. Bu destek tutarları proje bütçe tutarını göstermez. Başvuru sahibinin sağlayacağı finansman ile beraber toplam proje bütçe tutarı oluşur. Hiçbir destek, projenin toplam uygun maliyetinin % 25'inden az ve % 50'sinden fazla olamamaktadır.

Tablo 15. Programın Künyesi

2016 YILI İTHALAT BAĞIMLILIĞIN AZALTILMASI VE İHRACATIN GELİŞTİRİLMESİ MALİ DESTEK PROGRAMI (İHRAC)		
Programın Amacı	TR63 Bölgesinde yapılacak yatırımlar ile ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması	
Programın Öncelikleri	1. İthal girdi bağımlılığının azaltılması	
	2.Bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi	
Programın Toplam Bütçesi	**5.000.000 TL**	
Proje Başına Destek Tutarı	Asgari **50.000 TL**	Azami **500.000 TL**
Destek Oranı	Asgari % 25	Azami % 50
Proje Uygulama Süresi	Asgari 2 ay	Azami 12 ay
Başvuru Yapılabilecek Proje Sayısı	Azami 2 adet	
Destek Alınabilecek Proje Sayısı	Azami 1 adet	
Proje Uygulama Yeri	Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye	
Uygun Başvuru Sahipleri	Ticari Esaslara Göre Faaliyet Gösteren ve İmalat Yapan ya da Yapmaya Başlayacak Olan ➢ Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ➢ Kooperatifler ve Birlikler (kar amacı güden)	
İlan Tarihi	**23 Mart 2016**	
Elektronik Başvurular İçin Son Başvuru Tarihi ve Saati	**27 Mayıs 2016 Saat 23.59**	
Elden Teslim İçin Son Başvuru Tarihi ve Saati	**3 Haziran 2016 Saat 17.00**	
Sonuçların Açıklanması İçin Öngörülen Tarih	**29 Temmuz 2016**	

Destek sağlanabilecek projelere yönelik üç temel uygunluk kriteri söz konusudur:

Başvuru sahibi ve ortaklarının uygunluğu

o İmalat ve ihracat yapıyor/yapacak olması ya da ithalatı yapılan bir ara malı üretiyor/üretecek olması,

o Merkez ya da yasal şubesi TR63 Bölgesinde kayıtlı olan ve bölgeye yatırım yapacak işletmelerin, 01.07.2015 tarihinden önce TR63 Bölgesinde kurulmuş, tescil edilmiş ve faaliyette olması,

o Merkez ya da yasal şubesi TR63 Bölgesi dışında olan ve bölgeye yatırım yapacak işletmelerin, 01.07.2015 tarihinden önce bölge dışında kurulmuş, tescil edilmiş ve faaliyette olması ve elektronik son başvuru tarihine kadar bölgeye kayıt yaptırmış olması,

o Faaliyette olması [Başvuru Sahibinin personel ve/veya ekipmanlarıyla birlikte en az 01.07.2015 tarihinden beri işler durumda (faaliyette) olması] (Bölge dışından yatırım yapacak işletmeler için bölge dışındaki merkez ya da şubesinin faaliyette olduğunun belgelenmesi gerekmektedir),

o Proje faaliyetlerinin, başvuru sahibinin görev, yetki ve faaliyet alanı içerisinde bulunması,

o Faaliyet alanı değişikliği varsa programın elektronik son başvuru tarihine kadar yapılmış olması,

o Projenin hazırlığından ve yönetiminden (eğer varsa ortakları ile birlikte) doğrudan sorumlu olması, aracı olarak hareket etmemesi

o Proje kapsamında inşa edilecek ya da geliştirilecek yapı ve/veya projenin uygulanacağı yapıya/ işyerine/ işletmeye vb. ilişkin, ya başvuru sahibinin kanuni sahibi ve işletmecisi olması ya da 5 yıllık kira kontratı/protokol vb. sunması ve kiralanan yapılar için yapı değiştirme konusunda mülk sahibinin muvafakatinin olması

Projelerin uygunluğu

o İthalatı yapılan ara malların Bölgede üretilmesi,

o İthal girdilerin daha ileri teknoloji ve daha yüksek kalite ile üretilmesi,

o İthal girdilerin üretiminde maliyet azaltıcı yatırımların yapılması,

o İthal girdilerin geri dönüşüm yoluyla üretilmesi,

o Bölgede ihracatı yapılmayan bir ürünün ihracatına başlanması,

o Firmanın ihraç etmediği bir ürünü üretip ihraç etmeye başlaması,

o Ürün (ihraç ürünü) desenini artırmaya yönelik üretim hatlarının kurulması,

o Hedef pazarları çeşitlendirmek ve ihracatı artırmak amacıyla e-ticaret yatırımlarının yapılması,

o Pazarlama ve ihraç kapasitesinin artırılması,

o Yeni pazarlara açılmaya yönelik yatırımlar yapılması,

o İhraç ürünlerinin daha ileri teknoloji ile üretim ve satışı,

o İhraç ürünlerinin kalite ve üretim miktarını artırmaya yönelik yatırımların yapılması,

o Halihazırda imalat yapan firmaların ihracata başlamaları için (organizasyon yapısında ve işletme binasında) bölümlere ayırma, iletişim, pazarlama, sınıflandırma-özelleşme-uzmanlaşma gibi konularda kurumsal yatırımların yapılması,

o Üretim ve satışı yapılan ihraç ürünlerine yönelik markalaşma çalışmalarının yapılması.

Maliyetlerin uygunluğu

o Maliyetlerin götürü maliyetlere değil (yolculuk ve gündelik maliyetleri ve dolaylı maliyetler hariç), gerçek maliyetlere (yani projenin uygulanması sırasında yapılacak fiili maliyetler) dayandırılmalıdır,

o Projenin uygulama süresi içinde gerçekleşmesi (nihai denetim maliyetleri hariç),

o Projenin yürütülmesi için gerekli, gerçekçi mali yönetim prensipleriyle uyumlu olması ve maliyet etkinliği sağlaması,

o Yararlanıcı veya ortağı tarafından gerçekleştirilmesi,

o Yararlanıcının ya da ortağının hesaplarında ya da muhasebe belgelerinde kayıtlı, tanımlanabilir ve doğrulanabilir olması, destekleyici belgelerin aslı ile desteklenmesi,

o Ajans tarafından uygun maliyet olarak kabul edilmiş olması

4.2 Programın Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri

Kar amacı güden kuruluşlara yönelik uygulanacak olan 2016 Yılı İthalat Bağımlılığın Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC)'nın temel amacı; "TR63 Bölgesinde yapılacak yatırımlar ile ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması" olup Program;

1. İthal girdi bağımlılığının azaltılması
2. Bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi

öncelikleri çerçevesinde yürütülmüştür.

Öncelik 1 kapsamında ithal girdi kullanılarak yurtiçinde üretimi yapılan ürünlerin üretiminde kullanılan ara malların TR63 Bölgesinde üretilmesi hedeflenmektedir. Böylece, ithal girdi kullanan işletmelerin dışa bağımlılığının azaltılması, döviz kurlarına bağımlılığının en aza indirilmesi, ara mal tedarik maliyetlerinin azaltılması, tedarik süresinin kısaltılması ve tedarik seçeneklerinin artırılması yolu ile daha rekabetçi bir yapı kazanmaları sağlanacaktır. Ayrıca ithal girdilerin yurtiçinde üretilmesi, ithalata olan bağımlılığın azaltılmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Öncelik 2 kapsamında ise, ihracatçı firma sayısının artırılması, ihracat yapan işletmelerin ihracat kapasitelerinin artırılması, ihraç edilen ürün sayısının ve/veya kalitesinin artırılması ve işletme bazında ve bölge bazında ihracat yapılan ülke sayısının artırılması hedeflenmektedir.

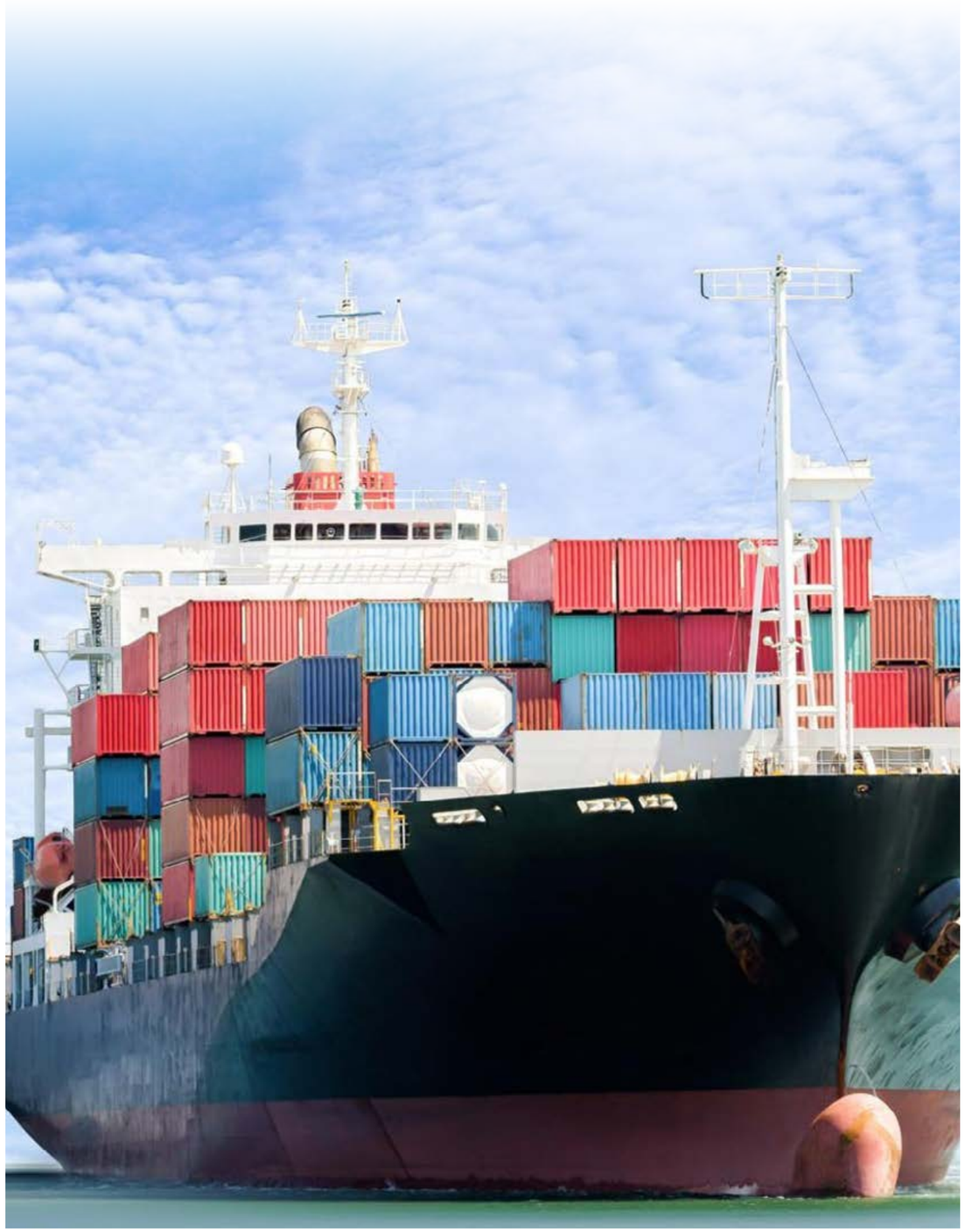

Tablo 16. Proje Düzeyinde Programın Performans Göstergeleri

KAYS Kodu	Gösterge	Birim
K1	Toplam Üretim Değeri	TL/Yıl
K2	Yurt İçi Satış Tutarı	TL/Yıl
K3	Yurt Dışı Satış Tutarı	TL/Yıl
G1	Sürekli İstihdam	Kişi
G2	Geçici İstihdam	Kişi
K4	Ar-Ge Harcamaları	TL/Yıl
K6	Üretim Kapasitesi	Ton/m^3/Adet vb./Yıl
K7	Üretim Miktarı	Ton/m^3/Adet vb./Yıl
K8	Makine Sayısı	Adet
K9	Yerli Makine Sayısı	Adet
K11	Üretim Hattı Sayısı	Adet
K12	Yeni Makine Harcamaları	TL
K13	Yerli Makine Harcamaları	TL
K15	Müşteri Sayısı	Adet
K16	Yurtdışı Müşteri Sayısı	Adet
K17	İhracat Yapılan Ülke Sayısı	Adet
K18	Ürün Çeşidi Sayısı	Adet
K32	Alınan Sertifika Sayısı	Adet
K33	Nihai Ürün İhracatı İçindeki İthal Edilen Ara Mal Tutarı	TL/Yıl
K35	Su Tüketim Miktarı	m^3/Yıl
K36	Elektrik Tüketim Miktarı	mWh/Yıl
K37	Doğalgaz Tüketim Miktarı	m^3/Yıl
K41	Çevre Mevzuatına Uygun Tesis Sayısı	Adet
K42	Geri Dönüşüm Teknolojilerine Yapılan Yatırım Tutarı	TL/Yıl

5. Program Sonuçları

İthal girdilerin ve ürünlerin TR63 Bölgesinde üretilmesi ve orta-yüksek ve yüksek teknoloji kullanılarak üretilen ürünlerle bölgenin ihracat düzeyinin yükseltilmesi, ithal girdi bağımlılığının azaltılması, yurtiçi üretimde kullanılan ara malların bölgede üretilerek, ithal girdi bağımlılığının ve ithalata olan bağımlılığın azaltılması, bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi, ihracatı yapılan ürünlerin bölgede üretilmesi, ihracata yönelik ürünlerin üretim miktarının artırılması, ihraç ürünlerinin daha ileri teknoloji ve daha yüksek kalite ile üretilmesi, firma ve bölge bazında ihracat yapılan ülke sayısının ve ihracatı yapılan ürün sayısının artırılması programın temel hedefleri arasında yer almakta olup bu hedefler dahilinde programın sonuçlara ulaşıp ulaşmadığı da değerlendirilecektir.

5.1 Bütçe Gerçekleşmeleri

2016 Yılı İthalat Bağımlılığın Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programına (İHRAC) kar amacı güden kuruluşlar için projeler bazında asgari 50.000 TL, azami 500.000 TL hibe desteğinde bulunulması başvuru rehberinde öngörülmüştür. Söz konusu program için tahsis edilen bütçe 5.000.000 TL olup 54 proje ile bu desteğe 19.688.688 TL'lik destek talep edilmiştir.

Tablo 17. 2016 İHRAC Proje Başvuru Sürecinde Bütçe Destek İle Eşfinansman Dağılımı

İl	Başvuru Bütçesi	Başvuruda Talep Edilen Destek Miktarı	Başvuruda Eşfinansman Miktarı
Hatay	29.334.485,70	13.841.971,45	15.492.514,25
Kahramanmaraş	8.164.376,89	3.791.638,44	4.372.738,45
Osmaniye	4.126.587,10	2.055.078,55	2.071.508,55
Toplam	**41.625.449,69**	**19.688.688,44**	**21.936.761,25**

Başvuru bütçeleri ve talep edilen destek miktarları incelendiğinde; Hatay ilinden başvuran projelerin bütçe ve destek miktarlarının toplam başvuruya oranının %70, Kahramanmaraş ilinde bu oran %20 ve Osmaniye ilinde %10 olduğu görülmüştür. Bu oranların başvuru sayıları oranları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Hatay ilinden yapılan başvurularda talep edilen destek miktarının proje bütçesine oranı yaklaşık %47,2 iken, Kahramanmaraş için bu oran %46,4 ve Osmaniye ili için %49,8'dir.

Tablo 18. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Destek Miktarı

İl	Başvuruda Talep Edilen Destek Miktarı	Sözleşmeye Bağlanan Destek Miktarı	Gerçekleşen Destek Miktarı
Hatay	13.841.971,00	1.779.023,01	1.534.140,57
Kahramanmaraş	3.791.638,00	749.013,79	562.280,59
Osmaniye	2.055.079,00	984.589,07	971.763,83
Toplam	**19.688.688,00**	**3.512.625,87**	**3.068.184,99**

2016 yılı İHRAC Programı kapsamında destek almak için DOĞAKA'ya başvuran 54 projeden 15 adedi sözleşme imzalamak üzere davet edilmiş ve toplam olarak TR63 Bölgesine 4.939.504 TL bütçe tahsis edilmiştir. Ancak 4 adet projenin hakkından feragat etmesi sonucu 11 proje sahibi ile sözleşme imzalanmış olup sözleşmeye bağlanan destek miktarı 3,5 milyon TL olmuştur. Ayrıca 2 adet projenin de sözleşme imzaladıktan sonra fesih edilmesiyle 9 adet proje başarılı olarak tamamlanmış 5 milyon liralık kaynağın 3.068.184,99 TL'lik bölümü söz konusu projelere destek olarak tahsis edilmiştir. Sözleşmeye bağlanan destek miktarları incelendiğinde ise; Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin toplam destek miktarına oranları sırasıyla %48, %32 ve %20 olmuştur.

Tablo 19. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Eşfinansman Miktarı

İl	Başvuruda Eşfinansman Miktarı	Sözleşmeye Bağlanan Eşfinansman Miktarı	Gerçekleşen Eşfinansman Miktarı
Hatay	15.492.514,25	1.893.627,31	1.658.655,33
Kahramanmaraş	4.372.738,45	749.013,79	569.138,79
Osmaniye	2.071.508,55	1.000.980,93	999.095,34
Toplam	**21.936.761,25**	**3.643.622,03**	**3.226.889,46**

2016 yılı İHRAC Programı kapsamında destek almak için DOĞAKA'ya başvuruda bulunulan 54 projenin eşfinansman miktarı 21,9 milyon TL'dir. Ancak değerlendirme sonucu başarılı olan 15 projenin sahibi ile sözleşme imzalamak üzere ajansa davet edilmiştir. Ancak 4 adet projenin hakkından feragat etmesi sonucunda toplam 11 proje ile sözleşme imzalanmış olup söz konusu projelerin sözleşmeye bağlanan eşfinansman miktarı 3,6 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Sözleşme imzalama işlemi gerçekleştikten sonra 2 projenin fesih edilmesiyle 9 adet proje başarılı olarak tamamlanmış ve başarılı olarak tamamlanan projelerde gerçekleşen eşfinansman miktarı 3,2 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 3. 2016 İHRAC Programı Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Ortalama Destek Miktarı

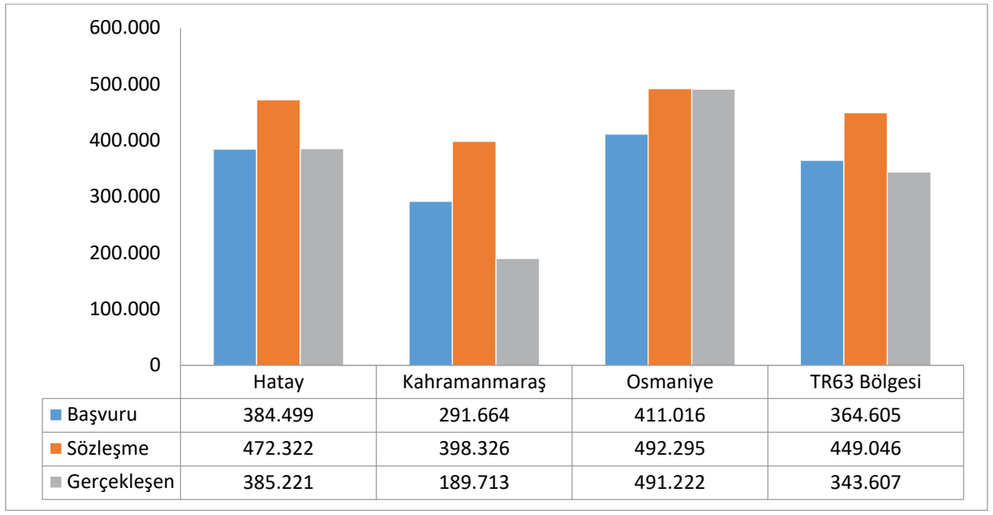

	Hatay	Kahramanmaraş	Osmaniye	TR63 Bölgesi
Başvuru	384.499	291.664	411.016	364.605
Sözleşme	472.322	398.326	492.295	449.046
Gerçekleşen	385.221	189.713	491.222	343.607

Proje başına düşen ortalama bütçe değerleri incelendiğinde, programın başvuru rehberinde azami olarak 500 Bin TL olarak belirlenen destek miktarı için başvurularda TR63 Bölgesi ortalamada 364,6 Bin TL destek talep edilmiştir. Ortalama sözleşme destek miktarı 449 Bin TL iken gerçekleşen destek miktarı proje başına 343,6 Bin TL olarak hesaplanmıştır. TR63 Bölgesinde yer alan illere ait ortalama proje destek tutarı da Şekil 3'de gösterilmiştir.

Tablo 20. 2016 İHRAC Programında Tamamlanan Başarılı Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman

İl	Proje Sayısı	Destek Miktarı	Eş Finansman
Hatay	4	1.534.140,57	1.658.655,33
Kahramanmaraş	3	562.280,59	569.138,79
Osmaniye	2	971.763,83	999.095,34
Toplam	**9**	**3.068.184,99**	**3.226.889,46**

İHRAC programında tahsis edilen kaynağın illere göre dağılımı incelendiğinde Hatay ili toplam destek tutarının %50'si, Kahramanmaraş ili %18'i ve Osmaniye ili %32'si olmak kaydıyla toplam 3.068.184,99 liralık kaynak TR63 Bölgesine tahsis edilmiştir. Söz konusu programda başarılı proje sahipleri tarafından sağlanan eş finansman ise TR63 Bölgesinde toplam 3.226.889,46 TL olup illere göre dağılımı destek tutarı ile benzerdir.

5.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistiki Bilgiler

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında başvuruda bulunan toplam 54 projeden 15 adedi başarılı bulunmuştur. 4 proje ile sözleşme imzalanmamıştır. 2 proje uygulama aşamasında feshedilmiş olup kalan 9 proje başarılı bir şeklide tamamlanmıştır.

Şekil 4. TR63 Bölgesi İllerine Göre Başvuru Yapan Firma ve Destek Alan Firma Sayıları

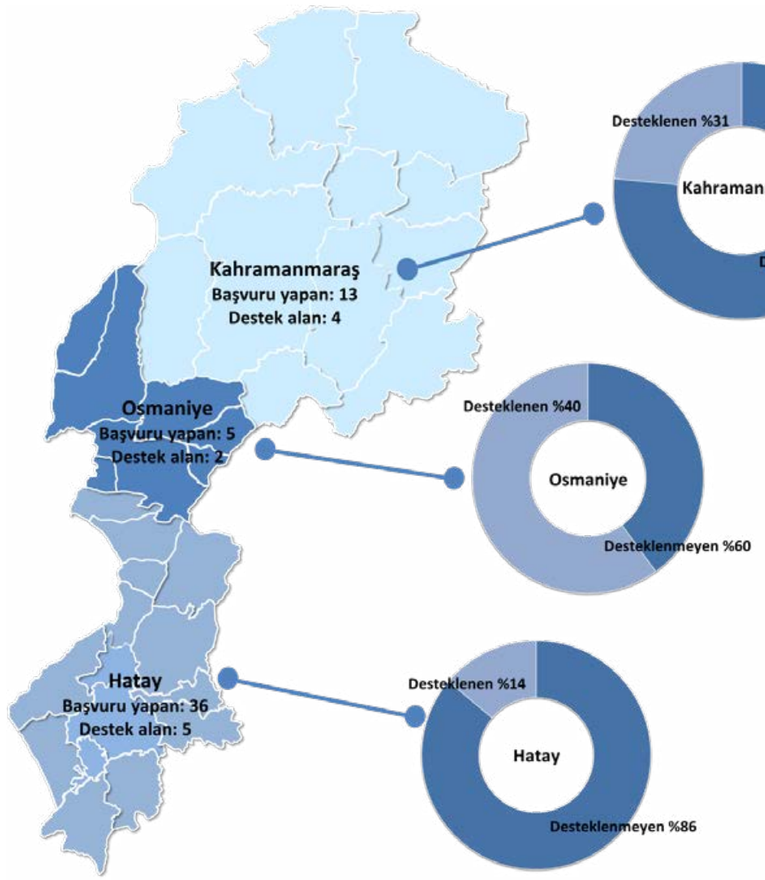

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programına yapılan toplam 54 adet başvurunun %66'sı Hatay ilinden, %24'ü Kahramanmaraş ilinden ve %10'u da Osmaniye ilinden yapılmıştır. Başarılı olarak tamamlanan projelerin illere göre dağılımı ise Hatay ilinde %14, Kahramanmaraş ilinde %31 ve Osmaniye ilinde %40 olarak gerçeklemiştir.

Şekil 5. Proje Uygulama Süreci Sonunda Projelerin Durumu

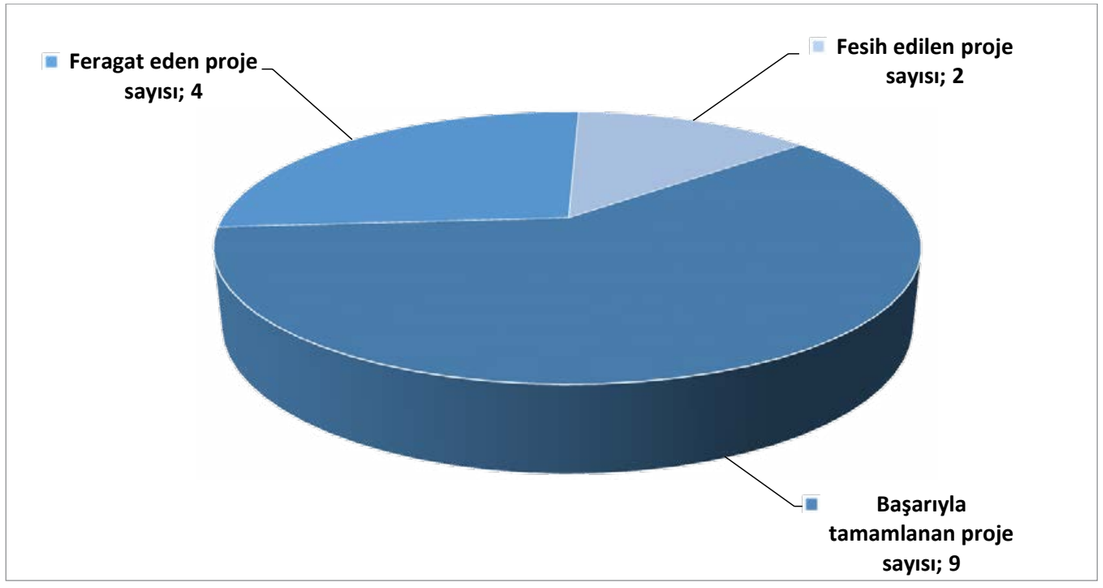

2016 Yılı İHRAC Programında destek almaya hak kazanan 15 projenin ilan edilmesiyle 2016 yılı Eylül ayı itibariyle 11 proje yararlanıcısıyla destek sözleşmeleri imzalanmış ve proje uygulama süreci başlamıştır. Geri kalan 4 proje yararlanıcısı, proje yürütmek için gerekli maddi imkanları olmadığını gerekçe göstererek destekten feragat etmiştir. Sözleşme imzalanan 11 adet projede yararlanıcıların projelerini sorunsuz ve mevzuata uygun şekilde yürütebilmeleri için bilgilendirme eğitimleri düzenlenmiştir. Eğitimlerde genel olarak proje uygulama mevzuatı, sözleşme yönetimi ve sıkça karşılaşılan sorunlar yararlanıcılarla paylaşılmıştır. Sözleşme imzalanmasından sonra gerçekleştirilen ilk izleme ziyaretlerinde projeye özgü yönlendirmeler yapılmış ve proje kapsamında riayet edilecek faaliyet takvimi yararlanıcı ile karşılıklı görüşmeler sonucunda netleşmiştir

2016 yılı İHRAC programında başarılı olarak tamamlanan 11 projenin uygulama süresi bakımından incelendiğinde en kısa süren proje 6 ay, en uzunu 12 ay olmak üzere ortalama olarak bir proje 9 aylık sürede tamamlanmıştır. Program kapsamında 4 adet zeyilname yapılmış, 14 projenin süresi uzatılmış, 26 adet izleme ziyareti gerçekleştirilmiş, 2 proje ise fesih edilmiştir.

5.2.1. Proje Başvuruları

Tablo 21. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) Kapsamında İllere Göre Başvuru Sayıları

İl	Başvuru Sayısı	Talep Edilen Kaynak
Hatay	36	13.841.971 TL
Kahramanmaraş	13	3.791.638 TL
Osmaniye	5	2.055.079 TL
Toplam	**54**	**19.688.688 TL**

2016 yılı İHRAC programına TR63 Bölgesinden toplam 54 adet proje başvurusu yapılmış ve toplam olarak 19.688.688 TL'lik kaynak talep edilmiştir. Başvuruların illere göre dağılımında ise Hatay ilinde 36 başvuru ile 13,8 milyon liralık kaynak, Kahramanmaraş ilinde 13 başvuru ile 3,8 milyon liralık kaynak ve Osmaniye ilinde 5 adet başvuru ile 2 milyon liralık kaynak talep edilmiştir.

Söz konusu programın başvuru rehberinde yer alan bütçesi 5 milyon lira olduğu göz önünde bulundurulduğunda, talep edilen mali desteğin toplam proje bütçesinin yaklaşık 4 katı olduğu görülmektedir. Hatay ilinde yapılan proje başvurularında proje başına ortalama 385 Bin TL düşerken, Kahramanmaraş ilinde ortalama 292 Bin TL ve Osmaniye ilinde ortalama 411 Bin TL'dir.

Şekil 6. 2016 İHRAC Programının TR63 Bölgesi İlçelerine Göre Mekansal Dağılımı

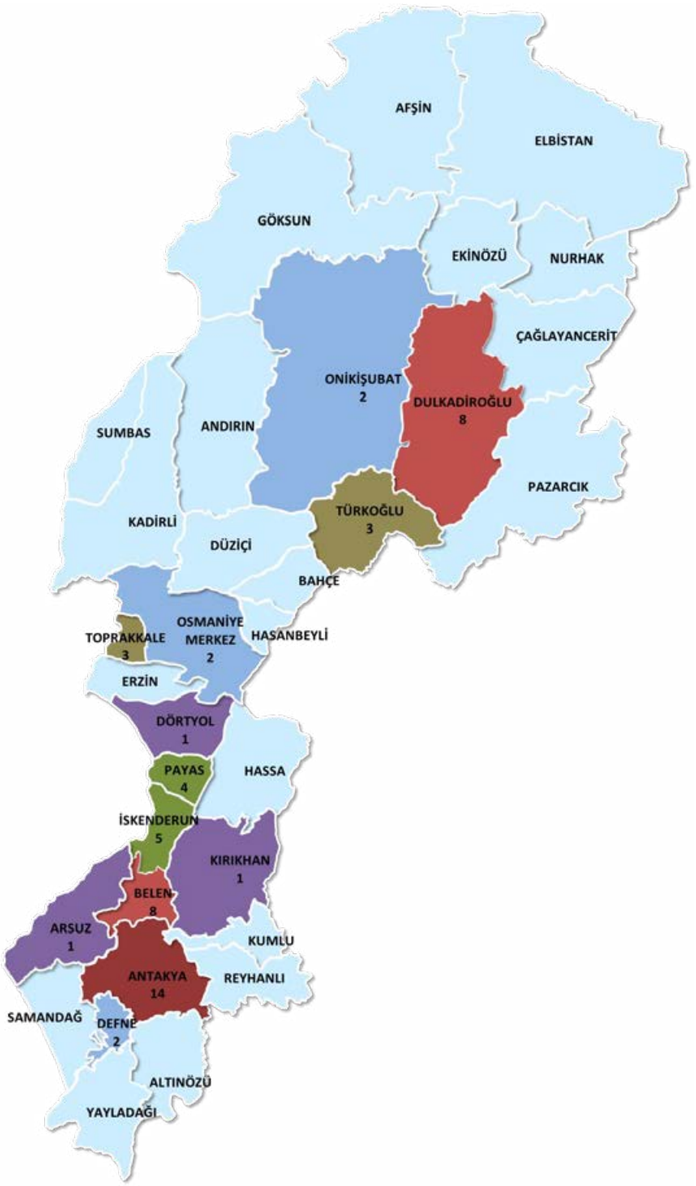

2016 İHRAC Programına Başvuruların, TR63 Bölgesi ilçeleri düzeyinde mekânsal dağılımı incelendiğinde, sanayileşmenin yoğun olduğu ilçelerde başvuruların daha fazla olduğu görülmüştür. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Bölgesinde toplam 33 adet ilçe bulunmakta olup söz konusu bölge içinde gelişmişlik oransal olarak il merkezleri dışına da yansımıştır. İl merkezleri dışındaki ilçelerden gelen başvuru oranı TR63 Bölgesi için %48 olarak gerçekleşmiştir. İl merkezinde yer alan ilçelerde ise başvuru oranı %52 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 7. İHRAC Programına Yapılan Başvuru

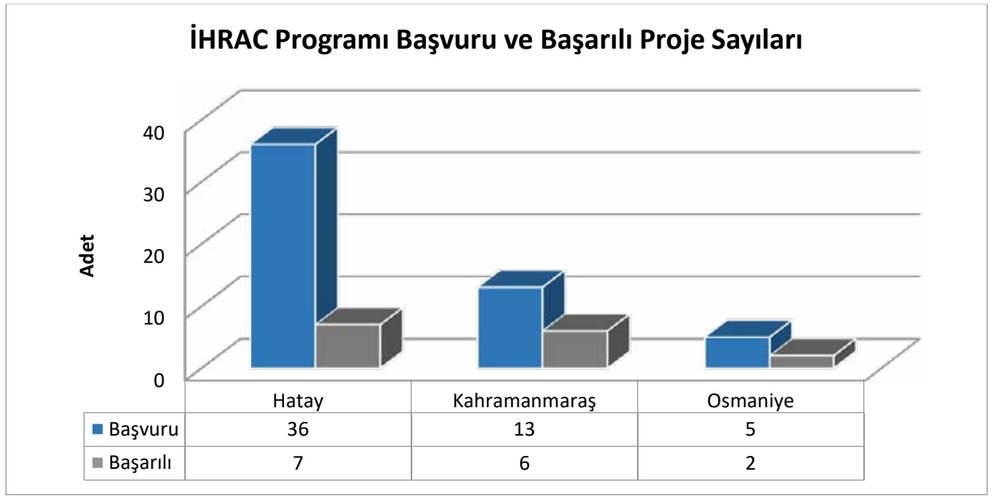

İHRAC Programına başvurusu gerçekleştirilen toplam 54 projenin 15'i başarılı olarak ilan edilmiştir. Söz konusu projelerin illere göre dağılımı Şekil 7'de gösterilmektedir. Başvuruların başarı oranı da %27,7 olarak gerçekleşmiştir.

Destek almaya hak kazanan 15 proje yararlanıcısının %46'sı Hatay ilinden, %40'ı Kahramanmaraş ilinden ve %14'ü de Osmaniye ilinden gerçekleşmiştir. Söz konusu programa yapılan başvuru ve destek almaya hak kazanan projelerin dağılımı incelendiğinde Hatay ilinin öne plana çıktığı görülmektedir. Ancak programa yapılan proje başvurularında Hatay ilinin başarı oranı %19 iken, Kahramanmaraş ilinin başarı oranı %46 olarak gerçekleşmiştir. Osmaniye ilinde ise bu oran %40 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 22. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) kapsamında Başarılı Olan Projeler

İl	Başvuru Sayısı	Talep Edilen Kaynak	Başarılı Sayısı	Tahsis Edilen Kaynak
Hatay	36	13.841.971 TL	7	2.361.611 TL
Kahramanmaraş	13	3.791.638 TL	6	1.593.304 TL
Osmaniye	5	2.055.079 TL	2	984.589 TL
Toplam	54	19.688.688 TL	15	4.939.504 TL

2016 yılı İHRAC programına başvurusu gerçekleşen 54 projenin idari ve uygunluk kontrolleri gerçekleştirilmiş ve ardından da Bağımsız Değerlendiricilere sunulmuştur. Bağımsız değerlendirici yorumları ve ön izleme raporlarına göre projeler değerlendirme komitesi tarafından incelenmiştir. Söz konusu incelemeler sonucunda 15 adet proje başarılı olarak Ajanstan destek almaya hak kazanmıştır.

5.2.2. Sözleşme İmzalanan Projeler

Şekil 8. İHRAC Programında Başarılı Bulunan ve Sözleşme İmzalanan Proje Sayılarının İllere Göre Dağılımı

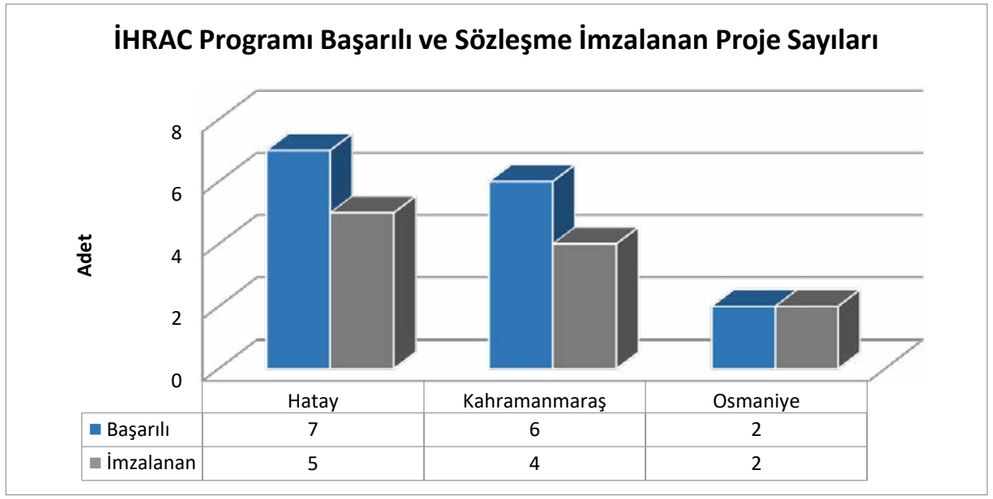

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerindeki İHRAC programında başarılı bulunan 15 projenin 11'i ile yararlanıcılarla sözleşme imzalanmıştır. 2 adet proje sahibi ise söz konusu desteğe yönelik haklarından feragat ettiklerini belirterek sözleşme imzalamaktan vazgeçmiştir. Söz konusu sözleşme imzalanan projelerin illere göre dağılımı Şekil 8'de gösterilmektedir.

Tablo 23. İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İHRAC) kapsamında Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı

İl	Başarılı Sayısı	Talep Edilen Kaynak	İmzalanan Sayısı	Tahsis Edilen Kaynak
Hatay	7	2.361.611 TL	5	1.779.023 TL
Kahramanmaraş	6	1.593.304 TL	4	749.014 TL
Osmaniye	2	984.589 TL	2	984.589 TL
Toplam	**15**	**4.939.504 TL**	**11**	**3.512.626 TL**

5.2.3. Başarılı Olarak Tamamlanan Projeler

Ajansımızın KOBİ'lere yönelik ithalat bağımlılığının azaltılması ve ihracatın geliştirilmesine yönelik ilk olarak uyguladığı mali destek programı olan 2016 yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında 9 yararlanıcı projesini tamamlamıştır. Proje uygulama döneminde ekonomik durumları planlandığı gibi gerçekleşmeyen 2 proje sahibi fesih dilekçesi vererek proje desteğinden vazgeçmek istediklerini Ajansa bildirmişlerdir.

Tablo 24. İHRAC Programında Tamamlanan Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman

İl	Proje Sayısı	Destek Miktarı	Eş Finansman
Hatay	4	1.534.140,57	1.658.655,33
Kahramanmaraş	3	562.280,59	569.138,79
Osmaniye	2	971.763,83	999.095,34
Toplam	**9**	**3.068.184,99**	**3.226.889,46**

İHRAC programında tahsis edilen kaynağın illere göre dağılımı incelendiğinde Hatay ili toplam destek tutarının %50'si, Kahramanmaraş ili %18'i ve Osmaniye ili %32'si olmak kaydıyla toplam 3.068.184,99 TL'lik kaynak TR63 Bölgesine tahsis edilmiştir. Söz konusu programda başarılı proje sahipleri tarafından sağlanan eş finansman ise TR63 Bölgesinde toplam 3.226.889,46 TL olup illere göre dağılımı destek tutarı ile benzerdir.

Şekil 9. İHRAC Programında Başarılı Bulunan ve Tamamlanan Proje Sayılarının İllere Göre Dağılımı

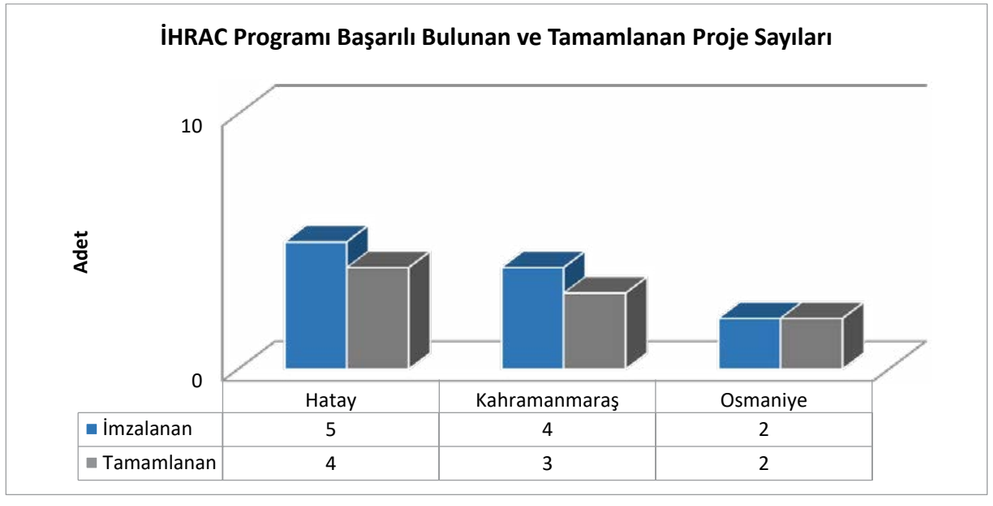

Şekil 10. İHRAC Programında Tamamlanan Projelerin TR63 Bölgesi İlçelerine Göre Coğrafi Dağılımı

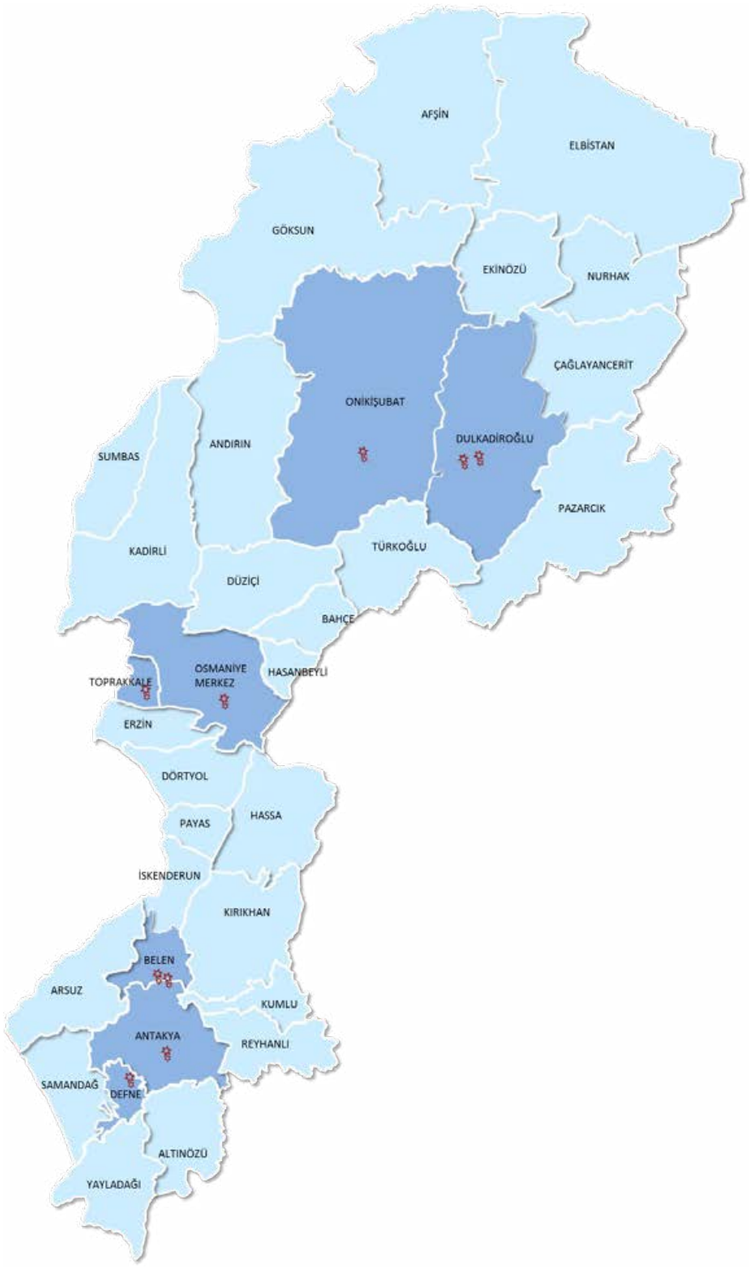

Tablo 25. 2016 İHRAC Programında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	Adet	Yüzde
Ana Metal Sanayi ve Metal Ürünlerinin İmalatı	3	33,3%
Gıda Ürünleri İmalatı	1	11,1%
Tekstil ve Konfeksiyon Ürünlerinin İmalatı	1	11,1%
Kimyasal, Kauçuk ve Plastik Ürünlerinin İmalatı	1	11,1%
Metal Mutfak Eşya İmalatı	1	11,1%
Makine ve Ekipman İmalatı	1	11,1%
Filtre İmalatı	1	11,1%
Toplam	**9**	**100,0%**

TR63 Bölgesinin sektörel desenine göre firmalar en çok ana metal sanayi ve metal ürünlerinin imalatı sektöründe yer aldığından dolayı 2016 yılı İHRAC Programında destek alan firmaların da yoğunluğu bu şekilde paralellik göstermiştir.

Kalkınma Ajansları Destek Programlarındaki uygulama aşamasında destek almaya hak kazanan projelerin faaliyetlerinin zamanlama planlaması, destek sözleşmesinin imzalanmasını takiben yapılan ilk izleme faaliyetinde ele alınmaktadır. İlk izlemede proje faaliyetleri, yararlanıcı ile birlikte tekrar gözden geçirilmektedir. Bu kapsamda düzenli izlemeler, ihale, satın alma, ödeme planları ve projenin tamamlanma süreci, gerek görülürse yeniden planlanmaktadır. 2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında yararlanıcılarla yapılan sözleşmeler ağırlıklı olarak 2016 Yılı Eylül ayının başında imzalanmıştır. Sözleşme imzalanmasını takiben yapılan ilk izleme faaliyetlerinin hepsi eylül ayının sonunda ve ekim ayının başında olmak üzere ilk 30 gün içinde gerçekleştirilmiştir.

Şekil 11. Desteklenen Projelerde Faaliyet Zaman Çizelgesi ve Faaliyetlerin Yoğunlaşma Oranları

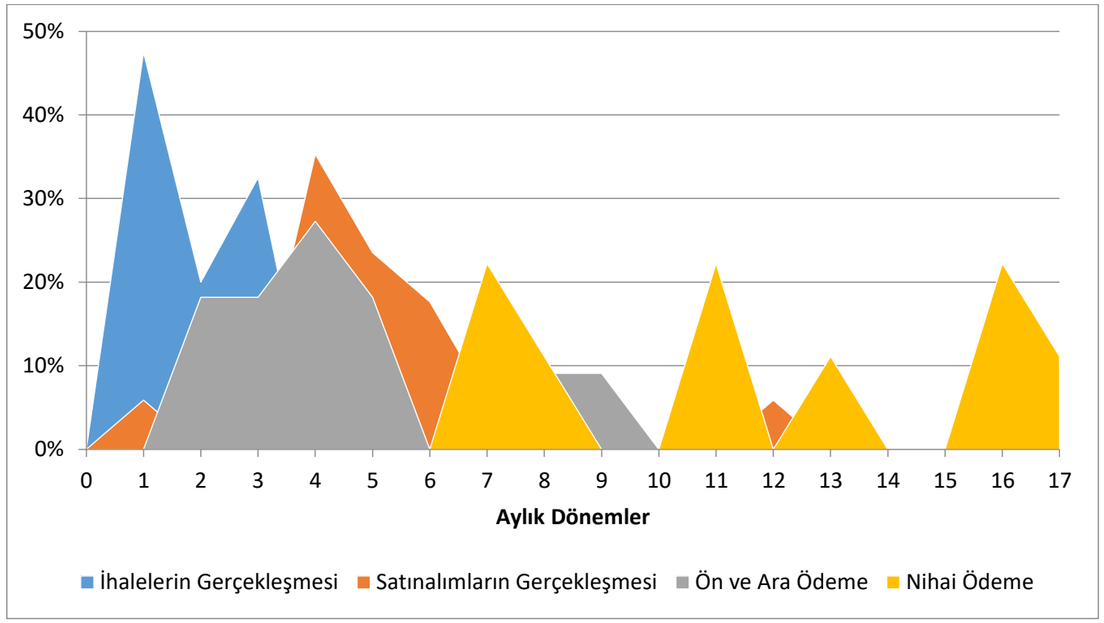

Şekil 11'de görüleceği üzere 2016 Yılı İHRAC Programı proje uygulama faaliyetleri 1'inci ay itibariyle ilk ihalelerin gerçekleştirilmesi ile başlamış olup 17'inci ayın sonunda gerçekleştirilen nihai ödeme ile tamamlanmıştır. Bu kapsamda 2016 Yılı İHRAC Programının proje uygulama ve izleme faaliyetlerinin 17 ay sürdüğü görülmektedir.

2016 Yılı İHRAC Programında tamamlanan projelerdeki gerçekleşen faaliyetlerin aylara göre yoğunlaştığı dönemler incelendiğinde, ihalelerin %90'ının 1'inci, 2'inci ve 3'üncü aylarda gerçekleştiği, satın almaların ise %75'inin 4'üncü, 5'nci ve 6'ıncı aylarda gerçekleştiği görülmektedir. Projelerin başlangıcından itibaren, ihalelerin gerçekleşmesi ve satın almaların tamamlanması süreci ortalama olarak 3 aylık dönemlerde ve yine 3 aylık aralar ile yapılmıştır. İhalelerin en erkeni 1'inci ayda en sonuncusu 4'üncü ayda, satın almaların en erkeni 1'nci ayda en sonuncusu da 12'üncü ayda yapılmıştır.

2016 Yılı İHRAC Programında yararlanıcılara ajans tarafından yapılan ön ödeme ve ara ödemeler incelendiğinde, ön ödemeler 45 gün içerisinde proje hesaplarına yatırılmış ve akabinde de satın alma faaliyetleri başlamıştır. Nihai ödeme için gereken süre, yararlanıcının rapor sunarak Ajanstan ödeme talep etmesini ve Ajansın raporu değerlendirip ödeme yapmasını içermektedir. En erken nihai ödeme programın başlangıcından itibaren 6'ıncı ayda, en sonuncusu da 17'inci ayda gerçekleştirilmiştir.

Şekil 12. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları

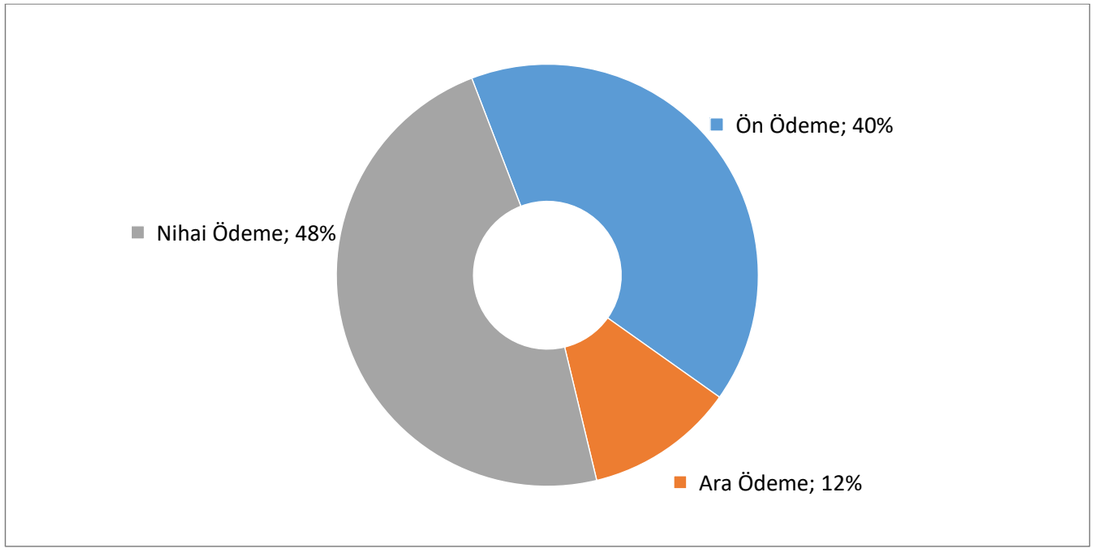

2016 Yılı İHRAC Programı uygulama sürecinde gerçekleştirilen ödemeler incelendiğinde ödemelerin %40'ı ön ödeme şeklinde gerçekleştirildiği ve söz konusu ödeme tutarı da yaklaşık olarak 1,25 milyon lira olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları

	Miktar	Yüzde
Ön Ödeme	1.246.902,34 ₺	40%
Ara Ödeme	350.786,98 ₺	12%
Nihai Ödeme	1.470.495,67 ₺	48%
Toplam	**3.068.185,00 ₺**	**100,00%**

Yararlanıcıların talepleri doğrultusunda gerçekleştirilen ara ödemeler toplam ödemelerin %12'sini oluşturmaktadır. Söz konusu program kapsamında gerçekleştirilen nihai ödemelerin toplam tutarı da yaklaşık olarak 3 milyon lira olup toplam ödemelerin %48'ini oluşturmaktadır.

Şekil 13. Uygulama Sürecinde Ön, Ara ve Nihai Ödeme Talepleri

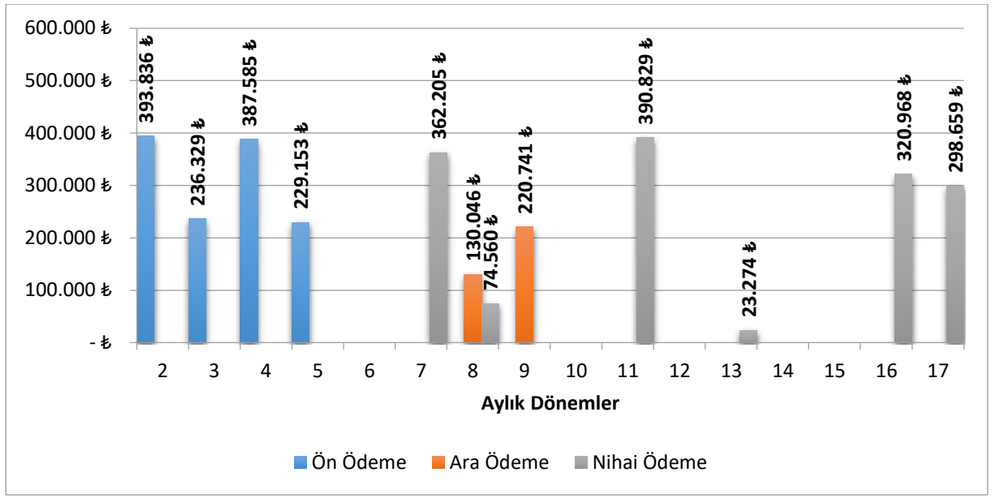

2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında gerçekleştirilen proje ödemeleri ayılık dönemler halinde incelendiğinde, yararlanıcılar tarafından talep edilen 1,25 milyon liralık ön ödemenin ilk 5 ayda tamamlandığı görülmektedir. Yapılan nihai ödemeler incelendiğinde en erken nihai ödemenin 7'inci ayda en son nihai ödemenin ise 17'inci ayda yapıldığı görülmektedir. Yararlanıcılar tarafından belirtilen sürede proje süresinin bitmesini müteakip bir ay içinde ödemelerin yapıldığı, yararlanıcıların ödeme taleplerinin bekletilmeden sonuçlandırıldığı görülmüştür.

Tablo 27. İzleme Ziyareti Faaliyetleri İstatistikleri

	Yararlanıcı Sayısı	Planlanan İzleme Ziyareti Sayısı	Gerçekleşen İzleme Ziyareti Sayısı
Feragat eden	4	0	0
Feshedilen	2	1	1
Tamamlanan	9	30	25
Toplam	**11**	**31**	**26**

Proje uygulama sürecinde izleme faaliyetleri incelendiğinde, proje desteği hakkından feragat eden firmalara izleme ziyareti gerçekleştirmeye gerek kalmadığı anlaşılmıştır. Ancak projesini uygulamadan vazgeçerek destek sözleşmesini fesih eden firmalardan yalnızca 1 tanesine izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. Projesini tamamlayan yararlanıcılara ise en az ortalama 3 kez izleme ziyaretinin gerçekleştirildiği görülmüştür. Program kapsamında gerçekleştirilen toplam izleme faaliyetinin %96'sı başarıyla tamamlanan projelere olmuştur.

Tablo 28. Program Kapsamında Yapılan Harcamaların Bütçesel Dağılımı

	Miktar	Yüzde
İnsan Kaynakları	0,00	0,0%
Seyahat	0,00	0,0%
Ekipman ve Malzeme	10.250.208,45	99,2%
Yerel Ofis Maliyetleri	0,00	0,0%
Diğer Maliyetler, Hizmetler	41.683,31	0,4%
Diğer	32.431,40	0,3%
İdari Maliyetler	4.876,00	0,0%
Toplam	10.329.199,16	100,0%

2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında gerçekleştirilen toplam bütçe harcamalarının yaklaşık %99'unu makine ve ekipman alımı oluşturmaktadır. Yaklaşık 10,250 Milyon TL maliyetle 383 adet makine ve ekipman alımı gerçekleştirilmiştir. Program kapsamında alınan makinelerin ortalama maliyeti yaklaşık 27 Bin TL olmuştur.

İnsan kaynakları bütçe kaleminde herhangi bir harcama gerçekleştirilmemesine rağmen program kapsamında destek alan firmalarda 240 yeni istihdam sağlanmıştır. Programda gerçekleşen harcamaların yaklaşık %0,8'ini oluşturan maliyetler ile de projeler kapsamında yapılan marka tescil başvuruları, patent başvuruları, faydalı model başvuruları, ulusal ve uluslararası teknik kalite ve standartlara göre sertifika başvuruları ve tecilleri yapılmıştır. Gerçekleşen bu maliyet ile; 8 adet sertifika başvurusu yapılmıştır. Yapılan başvuru veya alınan her belge için program kapsamında ortalama 9.800 TL maliyet oluşmuştur.

6. Programın Değerlendirilmesi

6.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

2016 yılı İHRAC Programı, Program Sonrası Değerlendirme Raporu kapsamında başarılı olarak tamamlanan proje sahipleri ile gerçekleştirilen anket ile firmaların projeye bakış açısı ve desteklerden yararlanma durumu ve söz konusu programın başvuru rehberinde belirlenen amaç ve öncelikleri kapsamında bilgileri derlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın veri toplama şekli anket yöntemi olup anketler ajans uzmanları tarafından firma sahibine ya da ilgili kişiye yöneltilerek uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde nitel ve nicel verilerden yararlanılmıştır. Söz konusu veriler, çalışmaya konu olan 2016 yılı İHRAC Mali Destek Programı ve İzleme Biriminin kullandığı portal veri tabanından elde edilen veriler ile projesi tamamlanmış firmalarla gerçekleştirilen anketlere dayanmaktadır.

Firmaların mevcut durumda ihracat yapılan ülke sayısı, yurtdışı satış tutarı, müşteri sayısı ve sürekli istihdamı gibi göstergeler başvuru öncesi dönem ile karşılaştırma yapmak amacıyla tekrar sorulmuştur. Ayrıca sürdürülebilirlik, etki ve etkililik gibi kavramların nicelleştirilmesi amacıyla da ifadelere katılım durumuna yönelik sorular hazırlanmıştır.

Sürdürülebilirlik için projenin ileriye yönelik etkisinin ölçüldüğü ifadeler, etki için projenin olumlu yönde firmalara yaptığı etkilerin ölçüldüğü ifadeler ve etkililik için projenin katma değerli unsurlara sahip olduğuna yönelik ifadeler kullanılarak 5'li likert ölçeği anket kapsamında uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket yönteminde başarılı olarak tamamlanan bütün projelere sorular yöneltildiği için örnekleme yapılmamış olup tamsayım yöntemi esas olarak kalmıştır. Ayrıca anket yoluyla elde edilen veriler, MS Excel ve SPSS paket programları kullanılarak analiz edilmiştir.

6.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi

		Program Performans Göstergesi	Birim	Hedef	Sonuç
AMAÇ: TR63 Bölgesinde yapılacak yatırımlar ile ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması	**Öncelik 1.** İthal girdi bağımlılığının azaltılması	1. Nihai Ürün İhracatı İçindeki İthal Edilen Ara Mal Tutarı	TL/Yıl	0	-
		2. Ürün Çeşidi Sayısı	Adet	58	67
		3. Yerli Makine Harcamaları	TL	2076750	2170000
		4. Yerli Makine Sayısı	Adet	80	69
		5. Yurt İçi Satış Tutarı	TL	59446367.64	73413879.44
		6. Elektrik Tüketim Miktarı	mWh/Yıl	347171.9	782537.9
	Öncelik 2. Bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi	1. İhracat yapılan ülke sayısı	Adet	24	20
		2. Alınan sertifika sayısı	Adet	9	8
		3. Makine Sayısı	Adet	378	383
		4. Müşteri Sayısı	Adet	1295	1248
		5. Toplam Üretim Değeri	TL/Yıl	67035810.51	73733336.45
		6. Üretim Hattı Sayısı	Adet	10	10
		7. Üretim Kapasitesi	Ton/m^3/Adet vb./Yıl	1697625	2190033
		8. Üretim Miktarı	Ton/m^3/Adet vb./Yıl	2634548	1429541
		9. Yeni Makine Harcamaları	TL	4301570	5349960
		10. Yurt Dışı Satış Tutarı	TL	21870190.6	12407343.55
		11. Yurtdışı Müşteri Sayısı	Adet	129	102
		12. Geçici İstihdam	Kişi	50	77
		13. Sürekli İstihdam	Kişi	267	240
		14. Su Tüketim Miktarı	m^3/Yıl	1100	1100

2016 yılı İHRAC programının amacı TR63 Bölgesinde yapılacak yatırımlar ile ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılmasıdır. Bu amaç kapsamında iki adet öncelik bulunmakta olup bunlardan birincisi ithal girdi bağımlılığının azaltılması ikincisi de TR63 Bölgesinin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi şeklinde belirlenmiştir.

İlk öncelik kapsamında 6 adet gösterge ve ikinci öncelik kapsamında 14 adet gösterge bulunmakta olup önceliklerin hedeflenen değerlere ulaşmakta ne derecede başarılı olduğu değerlendirilmiştir.

6.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi

Teklif edilen bütçe de dâhil olmak üzere başvurular, 2016 İHRAC başvuru rehberinde yer alan Değerlendirme Tablosundaki kriterlere göre KAYS üzerinden bağımsız değerlendiriciler tarafından Gizlilik ve Tarafsızlık Sözleşmesi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Değerlendirme tablosu, alt bölümlere ayrılmış olup, başvuru tabloda belirtilen puanlar üzerinden değerlendirilmektedir. Değerlendirmede sırası ile başvuru sahibinin mali ve işletme kapasitesi, proje konusunun programın amaç ve öncelikleri ile ilgililiği, önerilen yöntemin kalitesi ve geçerliliği, projenin destek sonrası sürdürülebilirliği ile projenin bütçe ve maliyet etkinliği göz önüne alınmaktadır.

Proje tekliflerinin destek almaya hak kazanabilmesi için 65 puan olan toplam başarı puanına ek olarak, değerlendirme tablosunun ilk iki bölümünde incelenen mali ve işletme yönetim kapasitesi bölümünden en az 12 puan (20 puan üzerinden), ilgililik bölümünden da en az 22 puan (35 puan üzerinden) alması koşulu aranmaktadır.

6.3.1. İlgililik

İlgililik kriteri, müdahalenin hedeflerinin genel sosyoekonomik amaç ve ihtiyaçlara, ulusal veya bölgesel plan ve programlara uygunluğunu değerlendirmektedir.

6.3.1.1. İHRAC Programının Bölge Planı ve Üst Ölçekli Programlarla Uyumu

İthalata olan bağımlılığın azaltılması ve ihracatın artırılması, 10. Kalkınma Planı, İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı, Türkiye Sanayi Stratejisi, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi gibi ulusal ölçekli strateji metinleri ile Bölge Planı gibi bölgesel strateji metinlerinde öncelikli olarak ele alınan konular arasında yer almaktadır. 2016 yılı İHRAC Programı bu üst ölçekli planlarla doğrudan ve dolaylı olarak uyumlu ve tutarlıdır.

TR63 Bölge Planı 2014-2023 dönemini kapsamakta olup söz konusu dönemde bölgenin gelişme eksenlerine dayalı mali destek programları ilan edilmektedir. Bu neticede bölge planının genel stratejilerinden birisi de sanayide rekabet gücünün geliştirilmesi olup Sanayi sektöründeki firmaların ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi önceliklendirilmiştir. Bu konuda bölge planında yer alan tedbirler aşağıda yer almaktadır;

- Yatırım Destek Ofisleri, TSO'lar, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, ihracat kapasitesini ve ürün-pazar çeşitliliğini artırmayı amaçlayan Hedef Ülke Hedef Sektör Programı'nın uygulanması.
- Firmaların dış ticaret yeteneklerinin geliştirilmesi ve ihracat faaliyetlerine yeni firmaların kazandırılması amacıyla uygulamalı teknik eğitimlerin yaygınlaştırılması.
- OSB'ler ve sanayi yoğunluklu bölgelerin lojistik bağlantılarının iyileştirilmesi amacıyla altyapı yatırımlarının önceliklendirilmesi.

2014-2023 döneminde TR63 Bölge Planı kapsamında, mevcut pazar payının artırılması ve yeni pazarların oluşturulması, ihracatı gerçekleştirilen ürün çeşitliliğinin artırılması, yüksek büyüme potansiyeli olan hedef pazarlarda pazar payının artırılması, ihracatçı sayısının ve ihracat kapasitesinin artırılması, Türk markalarının bilinirliğinin artırılması, ihracatçıların küresel alanda rekabetçiliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Ayrıca, ülkemizin ithalat bağımlılığını azaltmaya yönelik yatırımlar ile firmaların teknolojik yatırımlarına yönelik finansman kaynaklarına erişimine destek sağlanması Bölge Planının temel hedefleri arasında yer almaktadır.

6.3.1.2. Başarılı Projelerin Konuları İtibariyle Programın Öncelik ve Amaçları İle Uyumu

2016 yılı İHRAC Programına başvurusu yapılan projelerin teklif çağrısında yer alan hedef ve öncelikleri ile ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda DOĞAKA'dan destek alan ve başarılı bir şekilde tamamlanan projelerin proje içerikleri, ithal girdi bağımlılığının azaltılması ve bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi şeklinde değerlendirilmesi, söz konusu Mali Destek Programının öncellikleri ile tam bir uyum göstermektedir.

DOĞAKA'dan destek alan işletmelerin proje gerçekleştirme amaçları; kayıtlı istihdamın artırılması, ürünlerde kalite artışının sağlanması, yeni ürün üretimine yönelik yeni ve doğa dostu yatırımların yapılması ve yeni bir ülkeye ihracat yapılması olup, söz konusu işletmelerin projeleri 2016 yılı İHRAC Programı ile doğrudan ilişkilidir.

İşletmelerin projeye başlama amaçlarının (kayıtlı istihdamı artırmak, ürünlerde kalite artışını sağlamak, yeni ürün üretimine yönelik yeni ve doğa dostu yatırımlar yapmak ve yeni bir ülkeye ihracat yapmak) tamamına veya bazılarına kısmen ulaşmaları aynı zamanda proje önceliklerinin de gerçekleştiğinin bir göstergesidir. İşletmelerin proje amaçlarına ulaşmaları, yeni üretim teknolojileri uygulamaları, yenilikçi yöntemleri yaygınlaştırmaları sayesinde modernizasyonun gerçekleştirilmesi, ürün hizmet kapasitesinin arttırılması ve yeni ülkelere ihracat yapılması sonucunu ortaya çıkartmıştır. Bu durum mali destek programı önceliklerinin önemli ölçüde gerçekleştiğinin de bir göstergesidir.

6.3.1.3. Tamamlanan Projelerin Konuları İtibariyle Programın Öncelik ve Amaçları İle Uyumu

Mali Destek Programı Başvuru Rehberinde yer alan kriter setinde başvurusu gerçekleştirilen tüm projelerin teklif çağrısı ile ilgili olup olmadığı değerlendirilmektedir. Bu bölümde söz konusu kriterler kapsamında Bağımsız Değerlendiriciler tarafından başarılı projelerde yapılan puanlamanın sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 29. 2016 İHRAC MDP Projelerine İlişkin İlgililik Kriterleri

Kriterler	Puan
Proje, teklif çağrısının genel amacı ve/veya öncelikleri ile ne kadar ilgili?	15
Programla uyumlu özel katma değer unsurlarına yer veriliyor mu? • Kayıtlı istihdam artışı sağlıyor mu? • Ürünlerde kalite artışı öngörüyor mu? • Yeni ürün üretimine yönelik yatırımlar var mı? • Yeni teknoloji kullanımı ve/veya doğa dostu teknoloji kullanımına yönelik yatırım mı? • Yeni bir ülkeye ihracat yapmayı hedefliyor mu? (Bu unsurlardan en az ikisini içeriyorsa 5 puan, 3 ve üzerinde unsur içeriyorsa 6-10 puan arasında puan verilir.)	10
Proje, Bölgenin potansiyeli, ihtiyaçları ve sorunları ile ne kadar ilgili? • Başvuru sahibinin sorun ve ihtiyaçları bölgenin sorun ve ihtiyaçlarını yansıtıyor mu? • Bu sorun ve ihtiyaçların çözüme kavuşturulması, bölgeye katma değer sağlayacak mı?	10
Toplam Puan	35

Proje tekliflerinin destek almaya hak kazanabilmesi için ilgililik bölümünde yer alan kriterlere göre toplam 35 puan üzerinden 22 puan alması gerekmektedir. Bu kapsamda başarılı olarak tamamlanan 9 adet projeyi 23 Bağımsız Değerlendirici değerlendirmiş olup bir projeyi birden fazla BD değerlendirmede bulunmuştur.

Şekil 14. İlgililik Kriterleri Ortalama BD Puanları

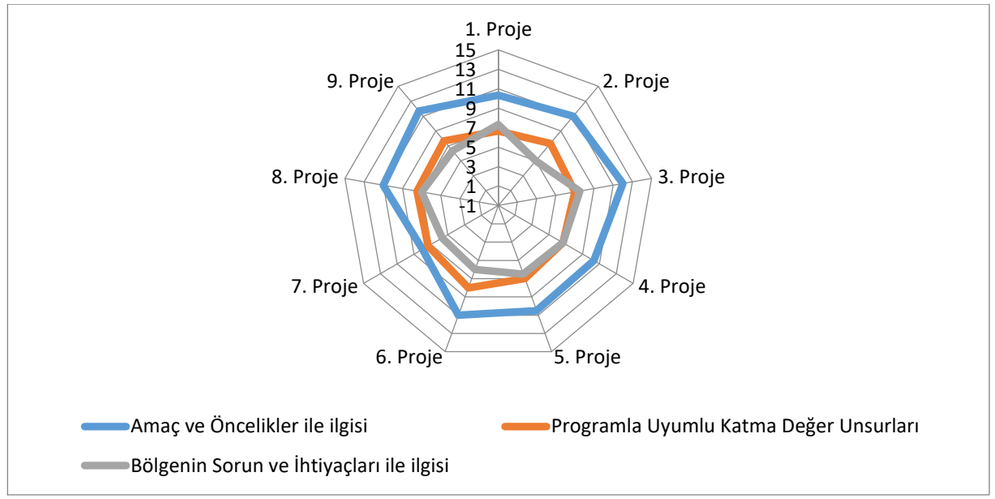

2016 Yılı İHRAC Programında ilgililik kriteri kapsamında bağımsız değerlendiricilerin teklif çağrısının genel amacı ve öncelikleri ile ilgisine yönelik projelere verdikleri puanlar incelendiğinde, projelerin maksimum 15 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 10,6 puan vermiştir. Projelerin programla uyumlu özel katma değer unsurlarına yer verilip verilmediğine yönelik puanlama yapılmış olup projelerin maksimum 10 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 7,2 puan vermiştir. Söz konusu projelerin bölgenin potansiyeli, ihtiyaçları ve sorunları ile ne kadar ilgili olduğuna yönelik puanlama yapılmış olup projelerin maksimum 10 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 6,4 puan vermiştir.

2016 Yılı İHRAC programında başarılı olarak tamamlanan projelerin ortalama BD puanı 22'nin üzerinde olduğundan dolayı başarılı olarak tamamlanan projelerin bağımsız değerlendiricilerin değerlendirmeleri sonucunda programın hedef ve öncelikleri ile projelerin ilgili olduğu söylenebilmektedir.

6.3.2. Etkinlik

Program ve projede etkinlik, belirli bir zaman dilimi içinde çeşitli faaliyetleri yürüterek kullanılan girdiler ile müdahale sonucu belirlenen zaman aralığında hedeflenen sayı ve kalitede çıktıların üretilmesidir. Program girdilerinden maksimum çıktı veya programa ait çıktıların minimum girdiyle sağlanmasıdır. Etki, müdahaleye atfedilen değişikliklerdir.

Söz konusu kriter ile uygulanan desteklerde elde edilen çıktı ve sonuçların kullanılan kaynaklarla (girdiler) ne derecede orantılı olduğu, destek bütçesiyle daha fazlasının elde edilip edilemeyeceği değerlendirilmektedir.

2016 Yılı İHRAC Programında destek alan yararlanıcıların birim maliyetlerinde azalma meydana gelip gelmediği incelenerek yararlanıcılarla gerçekleştirilen anketlerdeki bazı sorularla ele alınmıştır. Birim başına maliyet ele alındığında, firmaların %77,7'si 2016 İHRAC programında yer alan projeleriyle üretimde maliyetlerin azaldığını ifade etmiştir. (Tablo 32) Ayrıca bu programla özel olarak ilgili olan bir konu da ithal edilen ara malın yurtiçinde üretimi yapılarak dışa bağımlılığın azalması olup, firmaların %66,7'si söz konusu ithal edilen ürünlerin üretimini yurtiçinde yaptığını dile getirmiştir.

Kalkınma Ajansları meri mevzuatında belirlenen bütçe formatına göre uygulanan ve programda kullanılan bütçe tertipleri ve kalemlerine göre Projelerde bütçe ve destek kullanım verimliliği, oransal bütçe gerçekleşmesine göre değerlendirilmektedir. Bu formata göre proje bütçeleri, insan kaynakları, seyahat, makine ekipman, yerel ofis, diğer maliyetler hizmetler, diğer ve idari maliyetlerden oluşmaktadır.

Şekil 15. Tamamlanan Projelerde Bütçe Gerçekleşme Oranları

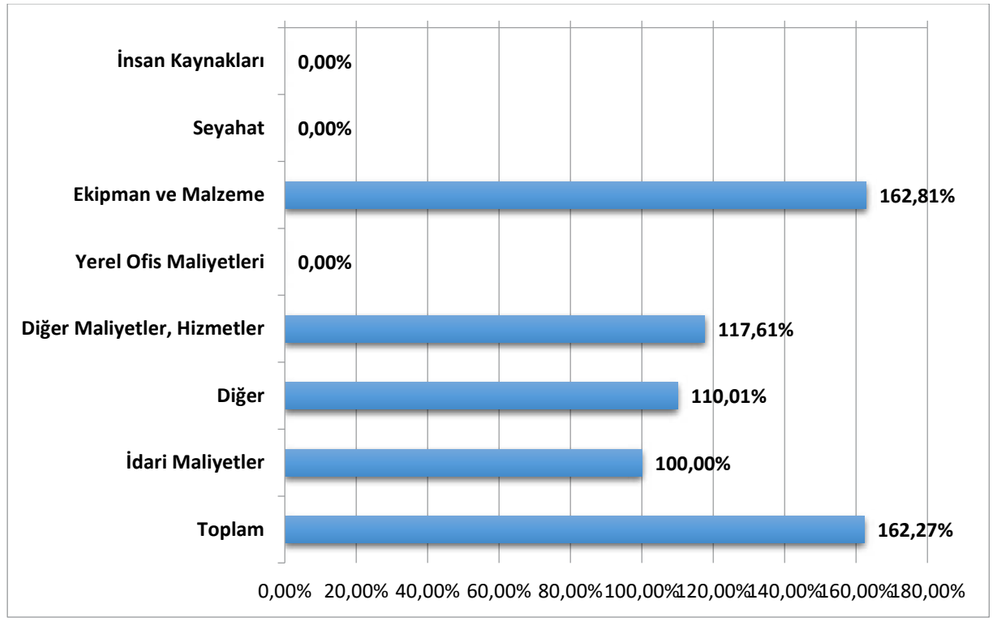

Kar amacı güden kurum ve kuruluşlarda gerçekleşen bütçe kalemleri incelendiğinde proje kapsamında yer alan insan kaynakları, seyahat ve yerel ofis maliyetleri bütçe kalemleri yararlanıcılar tarafından tercih edilmemiştir. Söz konusu bu bütçe kalemlerin projenin bir diğer kalemi olan ekipman ve malzeme alımında kullanıldığı ve hatta proje bütçelerinin büyük bölümünün bu bölümden oluştuğu görülmektedir.

Yararlanıcıların projede belirlediği ekipman ve malzemeler için söz konusu proje bütçelerinin genel olarak yetersiz kaldığı ve insan kaynakları, seyahat ve ofis maliyetleri için bütçede harcamaya yer ayıramadıkları anlaşılmaktadır.

Projelerini başarıyla tamamlayan firmaların proje bütçelerini kullanım oranları, sözleşmeye bağlanan bütçe miktarının çok üzerinde %162 gibi bir oranla gerçekleşmiştir. Programda en az bütçe gerçekleşmeleri, %100 oranla idari maliyetler bütçe kaleminde gerçekleşmiştir. 2016 İHRAC Programında en yüksek oranda gerçekleşen bütçe kalemi %162,8 oranla ekipman ve malzemedir.

2016 yılı İHRAC Programında tamamlanan projelerde bütçe gerçekleşmesinin %162 oranında gerçekleşmesinin sebebinin proje hazırlanırken proje bütçesinin piyasa koşullarına uygun hazırlanmaması ve sözleşme imzalanan tarih ile satın alma faaliyetinin yapıldığı tarih arasında kur farklarının ortaya çıkmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca projelerin uygulama sürecinde proje süresinin de proje maliyetleri gibi etkin olması beklenmekte olup Şekil 16'da projelerin uygulama sürecinde başvuru esnasında öngörülen süre ile gerçekleşen süre ele alınmıştır.

Şekil 16. Uygulama Sürecinde Proje Süresi

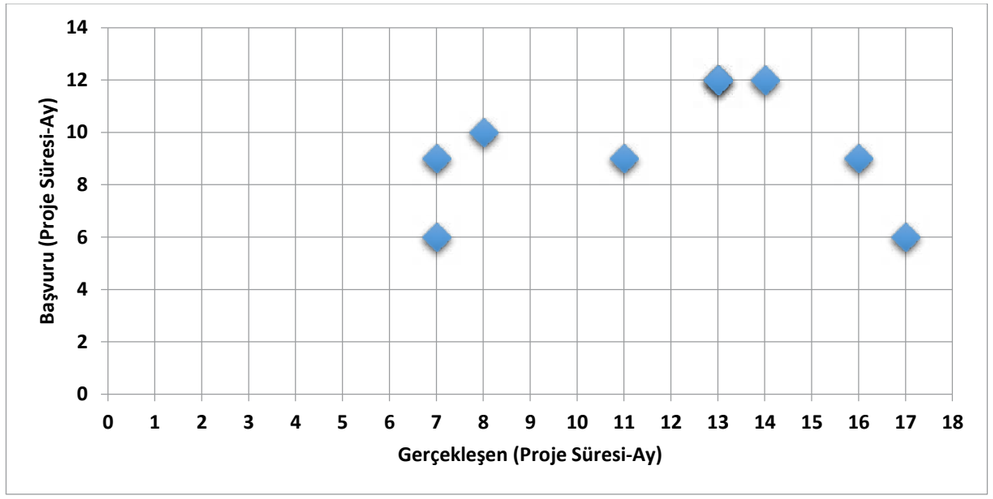

2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında tamamlanan projelerin süreleri 7-17 ay arasında değişkenlik göstermektedir. Söz konusu program kapsamındaki projelerin hiçbiri başvuru sırasında belirlenen sürelerde tamamlanamamıştır. Projelerin 3'te 1'i belirlenen sürelerin altında tamamlanırken, başvuru esnasında projelerini belirlenen sürede bitirebileceğini öngören yararlanıcıların ise %67'sinin uygulama sürecinde faaliyetlerini tamamlayamadıkları ve süre uzatım talepleri olduğu görülmüştür. 2016 yılı İHRAC Programında sözleşmeye hak kazanan proje yararlanıcılarının bazıları sözleşme imzalamadan önce (feragat), bazıları da sözleşme imzalandıktan sonra (fesih) proje uygulamasından vazgeçmişlerdir.

Şekil 17. Destek Almaya Hak Kazanan Projelerin Uygulama Süreci Sonrası Durumu

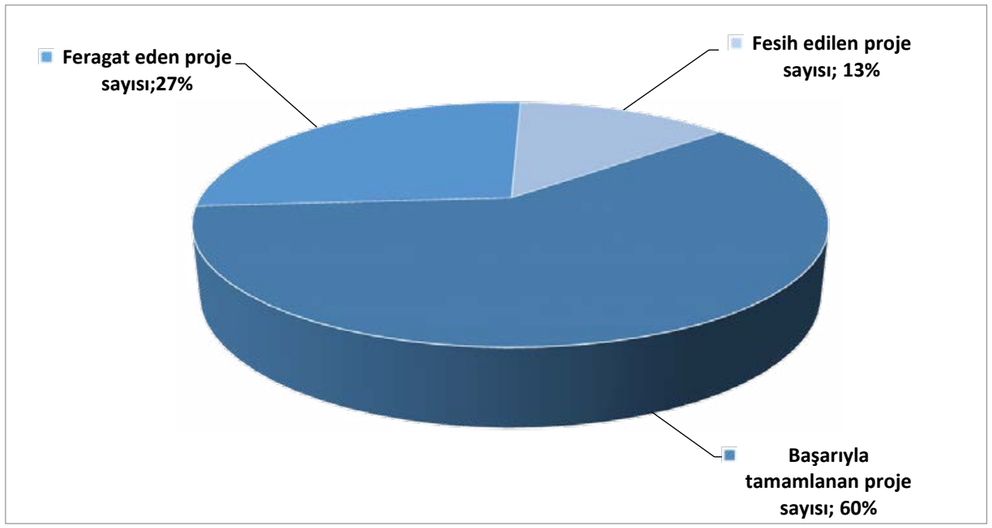

Destek almaya hak kazanıp sözleşmeden feragat eden firma sayısı 4 adettir. Sözleşmesini imzalayıp belirli nedenlerden dolayı sözleşmesini fesih edenlerin sayısı 2 adettir. Sözleşmelerini fesheden firmaların en fazla döviz kurlarında oluşan kur farklarını, firmaların sermaye yapılarının bozulmasını gerekçe gösterdikleri görülmüştür. 2016 İHRAC Programında gerçekleşen fesih taleplerinden dolayı kullandırılamayan destek tutarı oluşmuştur. Ajansların uygulama döneminde tâbi oldukları mevzuata göre, sözleşme imzalanmadan önce feragat edilen projelerdeki destek tutarları yedek projelerde değerlendirilebilirken, sözleşmelerin imzalanmasından sonra kullandırılmayan proje bütçeleri programdaki yedek projelerde kullanılamamaktadır. Kullandırılamayan bu bütçe diğer Mali Destek Programlarının bütçelerine aktarılmaktadır. Gerçekleşen 2 adet fesihten dolayı programda yaklaşık 444.440,88 TL destek kullandırılamamıştır. Bu tutar sözleşmeye bağlanan destek tutarının %12,7'sine tekabül etmektedir.

Şekil 18. Ajanstan destek almamış olsaydınız yine de bu yatırımı yapacak mıydınız?

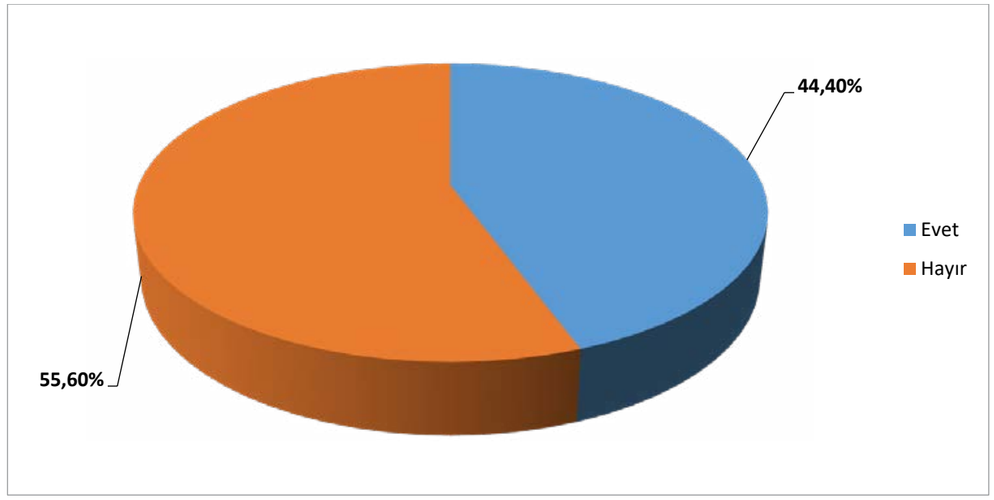

Ajans desteğinin katkısallığı kapsamında proje faaliyetlerini gerçekleştirmek için yapılan harcamalar (maliyetler) firmalar için zorlayıcı olmaktadır. Ancak ajans desteğinin etkisi ile bu durum tersine çevrilebilmektedir. Bu kapsamda 2016 yılında destek alan ve başarılı olarak projelerini uygulayan firmalara destek almamış olsanız bile söz konusu projelerde yer alan faaliyetleri gerçekleştirerek bu yatırımı yapıp yapmayacağı konusunda bir soru yöneltilmiştir. Firmaların %44'ü bu yatırımı yine de yapacağını ifade ederken %55,6'sı eğer ajans desteği olmasaydı bu yatırımı yapamayacağını ifade etmektedir.

6.3.3. Etkililik

Etkililik kriteri, müdahale ile elde edilen çıktı, sonuç veya etkilerin müdahalenin ana amacına hizmet edip etmediğini değerlendirmektedir. Diğer bir ifadeyle, yapılan müdahale ile hedeflere ulaşma derecesini ifade etmektedir. Bu kriter, ilgililik kriteriyle yakından ilişkilidir.

Söz konusu kriter ile elde edilen çıktı ve sonuçların desteklerin temel amaç ve önceliklerinin karşılaştırılması yapılır. Temel olarak bu kriter ile amaç ve önceliklere ulaşmak için doğru projelerin desteklenip desteklenmediği belirlenir.

2016 İHRAC Başvuru Rehberinde program ve proje göstergesi olarak 24 adet performans göstergesi belirlenmiştir. Bu programda belirlenen göstergeler daha çok proje düzeyinde belirlenen göstergeler olup programın performans göstergeleri oluşturulmamıştır. Proje düzeyinde belirlenen gösterge setinin çok geniş olması ve yararlanıcıların proje başvurularında performans göstergelerini doğru olarak tercih etmemesi, programın kümülatif performans ölçümünün sınırlı gösterge üzerinde yapılabilmesine neden olmuştur.

Bu nedenle her bir projede tanımlanan ve kümülatif değer ortaya çıkaran performans göstergeleri bu çalışmada kullanılmıştır. Kullanılabilecek göstergeler; proje kapsamında İhracat Yapılan Ülke Sayısı, Yurt Dışı Satış Tutarı, Yurtiçi Satış Tutarı, Yurtdışı Müşteri Sayısı, Toplam Müşteri Sayısı, Üretim Miktarı, Sürekli İstihdam ve Alınan Sertifika Sayısı olarak sınırlanmıştır. Ayrıca programın etkililik kriteri kapsamında daha detaylı bir değerlendirme yapılması amacıyla programda başarılı projelere ilişkin anket uygulanmış ve Tablo 31'te sonuçları gösterilen etkililik kriterlerine katılım düzeyi soruları sorulmuştur.

Tablo 30. Hedeflenen Seçili Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Durumu

Program Performans Göstergesi	Hedef	Sonuç
1. İhracat Yapılan Ülke Sayısı	24	20
2. Yurt Dışı Satış Tutarı	21.870.190,6	12.407.343,55
3. Yurt İçi Satış Tutarı	59.446.367,64	73.413.879,44
4. Yurtdışı Müşteri Sayısı	129	102
5. Toplam Müşteri Sayısı	1.295	1.248
6. Üretim Miktarı	2.634.548,00	1.429.541,00
7. Sürekli İstihdam	267	240
8. Alınan sertifika sayısı	9	8

2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında desteğin temel amaç ve öncelikleri kapsamında başarılı projeler tarafından destek sonrası hedeflenen proje bazında performans göstergeleri yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Şekil 19. Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Oranı

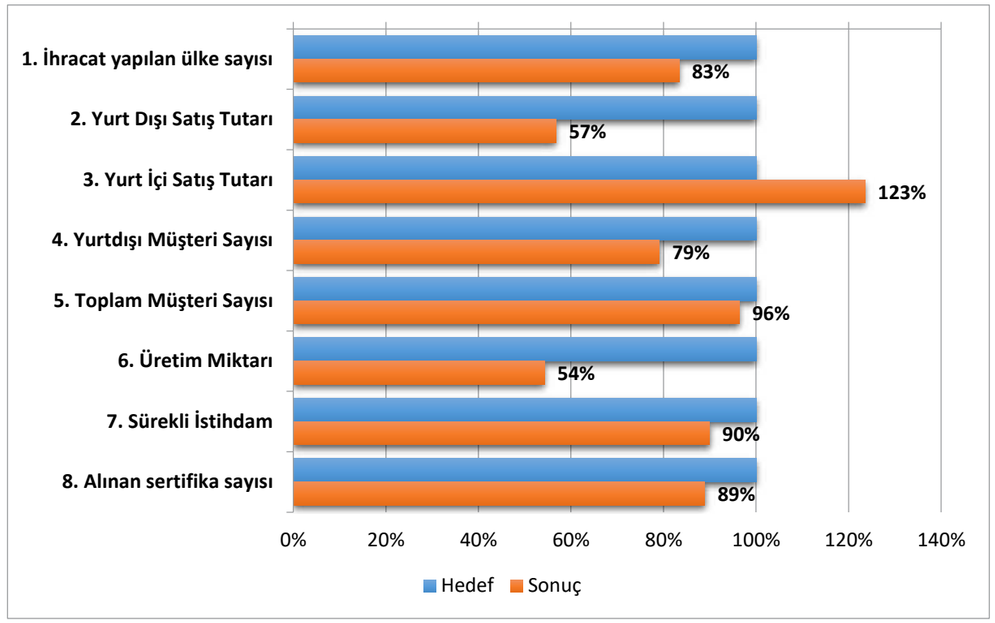

Seçili performans göstergelerinin gerçekleşme değerlendirmesinde, başvuruda belirlenen hedeflere yurtiçi satış tutarı haricinde %100 oranında ulaşılamadığı ancak hedeflere büyük oranda yaklaşıldığı görülmektedir. 2016 İHRAC Programının önceliklerinden birisi olarak ihracatın geliştirilmesi ön planda tutulmaktadır. Bu kapsamda ihracat yapılan ülke sayısı hedefine ulaşılma düzeyi %83, yurtdışı müşteri sayısı hedefine ulaşılma düzeyi %79 ve yurtdışı satış tutarının hedefine ulaşılma düzeyi ulaşılma düzeyi %57 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 31. Performans Göstergelerinin Hedef ve Gerçekleşme Arasında Fark-Mann Whitney U Testi

Gösterge	Mann-Whitney U	P Değeri
1. Alınan Sertifika Sayısı	39	0,931
2. İhracat Yapılan Ülke Sayısı	35	0,666
3. Müşteri Sayısı	24,5	1,000
4. Sürekli İstihdam	11,5	0,841
5. Üretim Miktarı	17	0,937
6. Yurt Dışı Satış Tutarı	38	0,863
7. Yurt İçi Satış Tutarı	21	0,279
8. Yurtdışı Müşteri Sayısı	18,5	0,456

2016 İHRAC Programında başarılı olarak tamamlanan 9 adet projenin seçili performans göstergeleri kapsamında projelerin hedefleri ile gerçekleşen değerler arasında istatistiksel açıdan fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda testler sonucunda p değerlerinin %5'ten büyük olmasından dolayı seçili hedef göstergeleri ve gerçekleşen performans göstergeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu değerlerden hareketle projelerin hedeflerini gerçekleştirdiği sonucuna varılmaktadır. Tamamlanan projelerin hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşması 2016 yılı İHRAC Programının etki düzeyinin yüksek olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca projelerde hedeflerin gerçekleşme oranının da yüksek olduğu Tablo 30'da görülmektedir.

Şekil 20. Performans Göstergelerinin İller Bazında Gerçekleşme Oranı

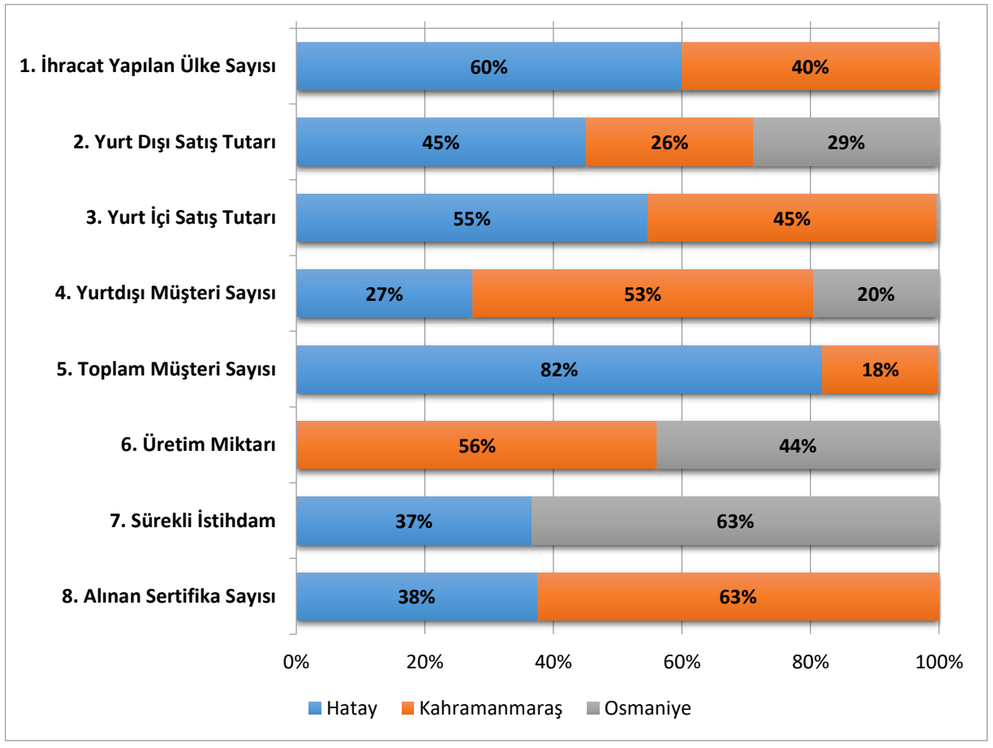

Performans gerçekleşmelerinin illere göre dağılımı, projeler kapsamında İhracat Yapılan Ülke Sayısı, Yurt Dışı Satış Tutarı, Yurtiçi Satış Tutarı, Yurtdışı Müşteri Sayısı, Toplam Müşteri Sayısı, Üretim Miktarı, Sürekli İstihdam ve Alınan Sertifika Sayısı üzerinden yapılmıştır. Bu kapsamda nicel olarak daha fazla projeye sahip olan Hatay ve Kahramanmaraş illeri öne çıkmaktadır. Desteklenen projeler kapsamında başarılı projelerde ihracat yapılan ülke sayısının artış hedefi bakımından Hatay ili %60'lık gerçekleşme oranına sahiptir. Hatay ilinden yapılan yurtdışı satışlarda satış hedefinin gerçekleşme oranının %45 olduğu görülmektedir. Yurtiçi satışlarda ise Hatay ilinin oranı %55 olarak gerçekleşmiştir. Yurtdışı müşteri sayısında artış hedefinin gerçekleşme oranı Kahramanmaraş ilinde %53 ile ön plandadır. Üretim miktarında artış hedefinin gerçekleme oranı Hatay ili için %56'dır. Osmaniye ilinde

sürekli istihdam artışı sağlanması hedefinin gerçekleşme oranı %63'tür. Programın performans göstergelerinde önemli bir gösterge olan sertifika sayısında artış hedefinin Kahramanmaraş ili için gerçekleşme oranı %63'tür.

Tablo 32. 2016 İHRAC Programı Etkililik Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Etkililik Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu proje ile ithal edilen ara malın yurtiçinde üretimi yapılarak dışa bağımlılığımız azalmıştır.	11,1%	0,0%	22,2%	66,7%	0,0%
Üretimde ithal edilen ara malın üretimi ile rekabetçiliğimiz artmıştır.	11,1%	11,1%	11,1%	66,7%	0,0%
Bu proje ile yeni teknoloji ve doğa dostu teknoloji kullanımına başlanmıştır.	0,0%	11,1%	11,1%	55,6%	22,2%
Bu proje ile yeni ürün üretimine başlanmıştır.	0,0%	11,1%	0,0%	66,7%	22,2%
Firmamız ihraç etmediği bir ürünü üretip ihraç etmeye başlamıştır.	0,0%	55,6%	0,0%	33,3%	11,1%
Yeni pazarlara açılmaya yönelik yatırımların yapılması sağlanmıştır.	0,0%	33,3%	0,0%	44,4%	22,2%
Üretim ve satışı yapılan ihraç ürünlerine yönelik markalaşma çalışmalarının yapılması sağlanmıştır.	11,1%	11,1%	11,1%	44,4%	22,2%
Kayıtlı istihdam artışı sağlanmıştır.	0,0%	11,1%	22,2%	44,4%	22,2%
Bu proje, ürünlerin veya hizmetlerin kalitesini geliştirmiştir.	0,0%	0,0%	0,0%	55,6%	44,4%

2016 yılı İHRAC Programında başarılı olarak tamamlanan projelerde firmalarda ilgili kişilere söz konusu programın etkililiği ile ilgili 9 adet etkililik kriterine katılım düzeyleri sorulmuştur. Bu kapsamda firmaların %66,7'si gerçekleştirdikleri proje ile ithal edilen ara malın yurtiçinde üretimi yapılarak dışa bağımlılığın azaldığını ve üretim gerçekleştirilirken ithal edilen ara malın üretimi ile rekabetçiliğin arttığını ifade etmiştir. Firmaların %55,6'sı projeleriyle yeni teknoloji ve doğa dostu teknoloji kullanımına başlayarak %66,7'lik oranla yeni ürün üretimine başladığını ifade etmiştir. Ancak firmalar tarafından ihraç edilmeyen yeni bir ürün üretilerek ihraç edilmeye başlanmadığı ifade edilmiştir. Firmaların %4,4'ü üretim ve satışı halihazırda yapılan ihraç ürünlerine yönelik markalaşma çalışmalarının yapıldığı ve yeni pazarlara açılmaya yönelik yatırımların yapılmasının sağlandığı ifade edilmiştir. Etkililik kriterleri arasında kayıtlı istihdam artışının sağlanması yer almakta olup söz konusu artışı sağlayan firmaların oranı %44,4'tür. Ayrıca programdaki etkililik kriterlerinden bir diğeri ürünlerin veya hizmetlerin kalitesinin geliştirilmesi olup söz konusu gelişimin sağlandığını firmaların oranı %55,6'dır. Anket kapsamında başarılı projelere 2016 Yılı İHRAC Programının etkililiği ile ilgili programın amaç ve önceliklerini barından soruları değerlendirmek üzere sorular yöneltilmiştir.

Sonuç olarak 2016 Yılı İHRAC Programın amaçları ve öncelikleri arasında yer alan ithal edilen bir ara malın yurtiçinde üretimi yapılarak ithalatın azalmasına katkı sağlayacak projelerin hayata geçirildiği ve bu firmaların da rekabet edebilirliğinin arttığı anket kapsamında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ihracata yönelik yapılan yatırımlarla ihracatın artırılmasına katkı sunan bu projelerin doğa dostu olduğu, firmalarda markalaşma sağladığı ve istihdama katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Söz konusu programın amaç ve öncelikleri ile ilgili projelerin gerçekleştiği ve programın da destek alan kurumlar üzerinde etkili olduğu, programın amaç ve önceliklerine hizmet eden projelerin gerçekleştiği ve sonuç olarak da programın hedeflerinin gerçekleştirildiği görülmektedir.

6.3.4. Etki

Etki kriteri ile müdahalenin sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda uzun vadede kendini gösteren geniş kapsamlı sonuçları değerlendirilmektedir.

Söz konusu kriter ile desteklerin uygulamasının tamamlanmasını müteakip olumlu ya da olumsuz, beklenen, doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel değişikliklerin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Program sonrası değerlendirmenin zamanlanmasına ve projelerin türlerine göre etkilerin ortaya çıkma durumu farklılık gösterebilecektir. Burada amaç etki analizi yapmak değil, destek uygulaması ile ortaya çıkan tüm sonuçların belirlenmesi ve program sonrası değerlendirme kapsamında raporlaştırılmasıdır.

Etkinlik kriterinde de ifade edildiği gibi 2016 Yılı İHRAC Programı kapsamında Proje düzeyinde belirlenen gösterge setinin çok geniş olması ve yararlanıcıların proje başvurularında performans göstergelerini doğru olarak tercih etmemesi, programın kümülatif performans ölçümünün sınırlı gösterge üzerinde yapılabilmesine neden olmuştur. Bu nedenle her bir projede tanımlanan ve kümülatif değer ortaya çıkaran performans göstergeleri bu çalışmada kullanılmıştır.

Şekil 21. Performans Göstergelerinin Değişim Oranı 2016-2019

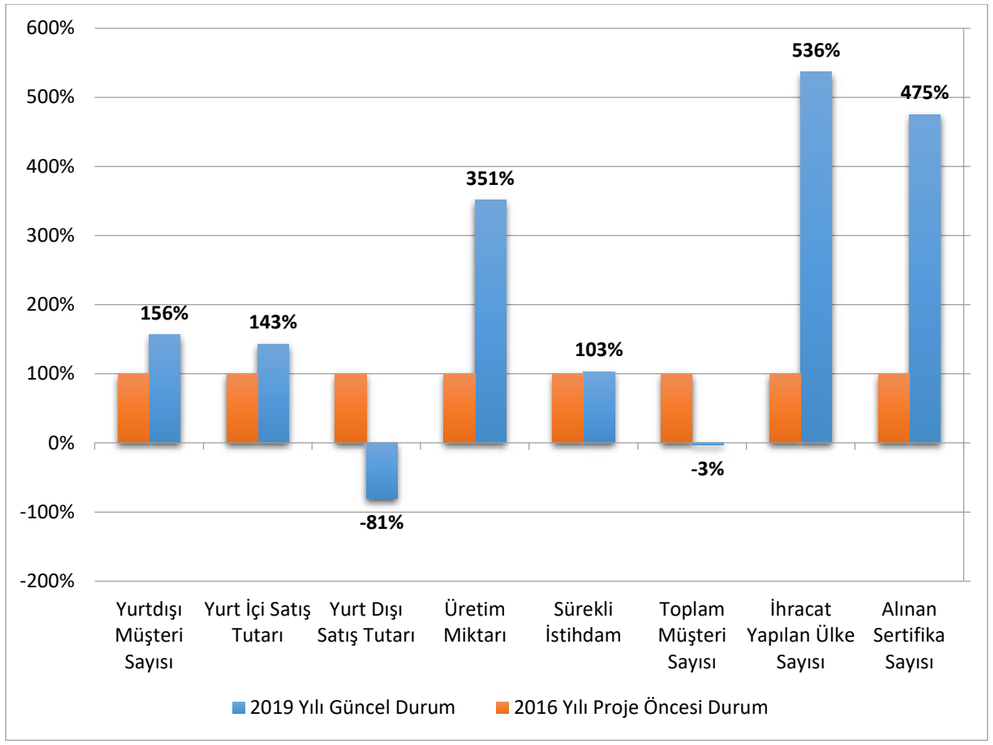

2016 yılında uygulanan 2016 Yılı İHRAC Programının proje öncesi ve 2019 yılı güncel seçili performans göstergelerinin değişim oranı değerlendirmesinde, söz konusu programa başvuru öncesinde proje başvurusunda belirtilen yurtdışı sayış tutarı ve toplam müşteri sayısında haricinde göstergeler bazında büyük oranda artış sağlandığı görülmektedir. 2016 İHRAC Programı sonrasında başarılı olarak projesi tamamlanan firmaların yurtdışı müşteri sayısında %56 ve ihracat yapılan ülke sayısında 4 katın üzerinde artış görülmektedir. Ancak müşteri sayısında artış sağlanmasına rağmen firmaların toplam yurtdışı satış tutarında %19'luk azalma yurtiçi satış tutarında %43'lük bir artış meydana geldiği firmalar tarafından beyan edilmiştir. Yurt dışı satış tutarında yaşanan azalmanın; İhracatın önemli bir bölümünün Ortadoğu ülkelerine yapılması ve Suriye'de yaşanan savaştan dolayı bu ihracatın sekteye uğraması olarak görülmektedir. Firmaların toplam üretim miktarına bakıldığında proje öncesine göre 2 kattan fazla bir artış söz konusudur. Ayrıca özellikle firmalara önemli katkı sağlayacak sertifikalar ajansımız tarafından desteklenmekte olup firmalar tarafından da bu konu önceliklendirilerek mevcut sertifika sayısında 3 kattan fazla bir artış olduğu beyan edilmiştir.

Şekil 22. Proje Kapsamında Yürütülen Faaliyetler Sonucunda Ürün/Hizmet Satılan Yeni Pazarlar

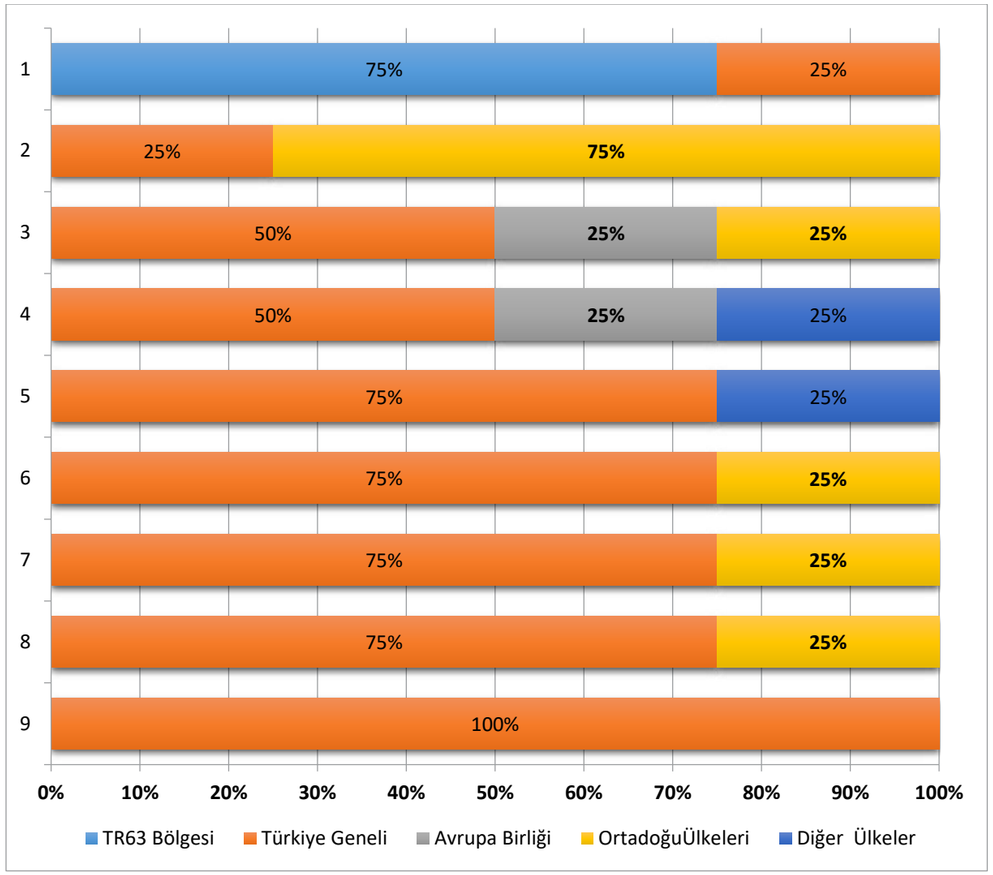

2016 yılı İHRAC Programının öncelikleri arasında bölgenin ihracat kapasitesinin artırılması ve ihracatın çeşitlendirilmesi bulunmakta olup söz konusu program kapsamında başarılı olarak tamamlanan projelerdeki firmaların yarısından fazlası Ortadoğu ülkelerine ve Avrupa Birliği ülkelerine ihracat gerçekleştirmektedir. Ancak firmaların gerçekleştirdiği ihracat, firmaların toplam pazar paylarında %25'in üzerine çıkamamaktadır.

Tablo 33. İHRAC Programı Etki Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Etki Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu proje, müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama süresini azalttı.	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%
Bu proje, yeni ürün veya süreç geliştirme becerisini artırdı.	0,0%	0,0%	0,0%	77,8%	22,2%
Bu proje, Birim başına çıktı maliyetini düşürdü.	0,0%	22,2%	0,0%	44,4%	33,3%
Bu proje ile Pazarlama, araştırma gibi yeni birimler / çalışma ekipleri kuruldu.	0,0%	22,2%	33,3%	44,4%	0,0%
Bu proje ile yeni faaliyet alanlarına giriş sağlandı.	0,0%	0,0%	11,1%	66,7%	22,2%
Bu proje ile firmamızın tanınırlığı arttı.	0,0%	11,1%	0,0%	55,6%	33,3%

2016 yılı İHRAC Programında başarılı olarak tamamlanan projelerde firmalarda ilgili kişilere söz konusu programın etkisi ile ilgili 6 adet etki kriterine katılım düzeyleri sorulmuştur. Bu kapsamda firmaların tamamı gerçekleştirdikleri proje ile müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama süresinin azaldığını ve gerçekleştirilen proje ile yeni ürün veya süreç geliştirme becerisinin arttığını belirtmiştir. Başarılı olarak tamamlanan projelerde firmaların %77,7'si birim başına çıktı maliyetinin düştüğünü ifade etmiştir. Ancak pazarlama, araştırma gibi yeni birimler/çalışma ekipleri kurulduğunu beyan eden firmaların oranı %44'tür. Hayata geçirilen proje ile yeni faaliyet alanlarına giriş sağladığını ve firmaların tanınırlığının arttığını beyan eden firmaları oranı %88,9'dur. Anket kapsamında başarılı projelere 2016 Yılı İHRAC Programının etkisi ile ilgili konuları barından soruları değerlendirmek üzere sorular yöneltilmiştir.

Sonuç olarak 2016 Yılı İHRAC Programın amaçları ve öncelikleri kapsamında mali desteğin sonuçları değerlendirildiğinde TR63 bölgesinde desteklenen projelerin istihdam, yatırım, ihracat ve ürün geliştirme, yeni faaliyet alanlarına açılma ve firma tanınırlığı açısından proje alan işletmeler üzerinde olumlu etkiler meydana getirdiği görülmektedir. TR63 bölgesi, ihracat bakımından 2015 yılında 2,75 milyar dolar iken 2016 yılında 2,76 milyar dolar, 2017 yılında 3,45 milyar dolar olduğu, 2018 yılında ise 4,11 milyar dolar ihracat yapıldığı görülmektedir. Bu oranın her geçen yıl artmış olması TR63 bölgesinin kalkınması açısından verilen desteğin önemini göstermektedir. 2015 yılında TR63 Bölgesinin toplam ithalatı 5 milyar dolar iken 2016 yılından bu rakam 4,46 milyar dolara kadar düşmüştür. Ancak 2017 yılında ithalat rakamı tekrar artışa geçerek 5,89 milyar dolara ve 2018 yılında da 5,99 milyar dolara yükselmiştir. Söz konusu artışların en önemli kaynağı ana metal sanayidir.

TR63 bölgesinin ekonomik anlamda kalkınma seviyesindeki artışı, bölgeye yapılması öngörülen sabit yatırımların yapılıyor olması ve bunun neticesinde istihdamda meydana gelen artışla da görülmektedir. 2015 yılı TR63 bölgesine yapılan sabit yatırımların miktarı 4,38 milyar TL iken, 2016 yılında 5,9 milyar TL, 2017 yılında ise 2,3 milyar TL miktarındadır. Yapılan yatırım miktarına paralel bir şekilde istihdamın da arttığı görülmektedir. 2015 yılında yatırım ve teşviklerle TR63 bölgesinde öngörülen istihdam sayısı 4559 kişi, 2016 yılında 4553 kişi ve 2017 yılında da 4681 kişi olduğu görülmektedir. 2016 Yılı İHRAC Programı sonrasında 240 kişilik ilave istihdam sağlanırken 2019 yılı güncel durumda 392 kişilik istihdamın ajans desteği ile sağlandığı görülmektedir. Aynı zamanda destek sonrasında işletmeler nitelikli eleman istihdamına başlamış ve işletmelerde destek sonrasında verimlilik artışı sağlamıştır.

2016 Yılı İHRAC Programı, tematik bir mali destek programı olup belirli bir kesime hitap etmektedir. Buna rağmen bölgesel kalkınma etkileri açısından, yatırım harcamaları, istihdam, ihracat yapılan ülkelerdeki çeşitlilik, üretim miktarı ve yurtdışı müşteri sayısı bakımından 2016 Yılı İHRAC Programı dikkate değer sonuçlar vermiştir. Ancak amaç ve önceliklerden birisi ihracatın geliştirilmesi olduğu halde; 2016 yılında 15,6 milyon lira olan başarılı projelerin toplam ihracatı 2019 yılında 3 milyon dolara düşmüştür.

Mali desteklerin çok kısa dönemde nihai hedeflere ulaşmasını beklemek gerçekçi değildir. Ancak bu kısa dönemde sağlanan kayıtlı istihdam, kurumsallaşma, satış, ihracat ve kalifiye eleman istihdamındaki artışlar gibi alanlarda gerçekleşen iyileşmelerin uzun dönemli nihai hedeflere ulaşılmasında önemli katkıları olacaktır.

TR63 bölgesinin öncelikleri dikkate alınarak sunulan Ajans destekleri, bir yandan yeni yatırımların hayata geçirilmesini, diğer yandan da mevcut işletmelerin teknolojilerini yenilemesini, rekabet güçlerini arttırmasını ve beşeri sermayelerini geliştirmelerini sağlarken, hayata geçirilen her yeni proje de istihdam üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır.

6.3.5. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kriteri, müdahale sonucu üretilen faydanın müdahalenin tamamlanmasıyla yani finansal destek sona erdiğinde devam edip etmeyeceği ve/veya ne şekilde, hangi oranda devam edeceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, müdahale ile oluşan etkinin daha geniş ölçekli sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarla ilişkisi ortaya konulmaktadır .

[1]Mustafa Caner Meydan. **Kalkınma Ajansları Desteklerinin değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği**(Uzmanlık Tezi), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014.s.18.

Tablo 34. 2016 İHRAC MDP Projelerine İlişkin Sürdürülebilirlik Kriterleri

Kriterler	Puan
Projenin, somut bir etki doğurması beklenmekte mi? (Etkilenen işletme sayısı, faaliyetin bölgesel önemi, geçici/kalıcı oluşturulan istihdam, sosyal faydalar, teşvik edilen yeni sermaye yatırımları, bölgenin genel ekonomik ortamında sağlanan gelişmeler vb. dâhil olmak üzere)	5
Proje potansiyel çarpan etkileri içermekte midir? - Proje sonuçlarının; daha geniş alanları etkilemesi ile katma değer yaratacak bilgi yayılması dâhil olmak üzere içinde bulunduğu sektöre veya yan sektörlere etkisi olacak mı?	5
Teklif edilen projenin beklenen sonuçları sürdürülebilir mi? - Mali Boyut: Faaliyetler destek bittikten sonra nasıl finanse edilecek? - Kurumsal Boyut: İşletme tarafından proje sona erdikten sonra da faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi beklenmekte mi?	5
Toplam Puan	15

Şekil 23. Sürdürülebilirlik Kriterleri Ortalama BD Puanları

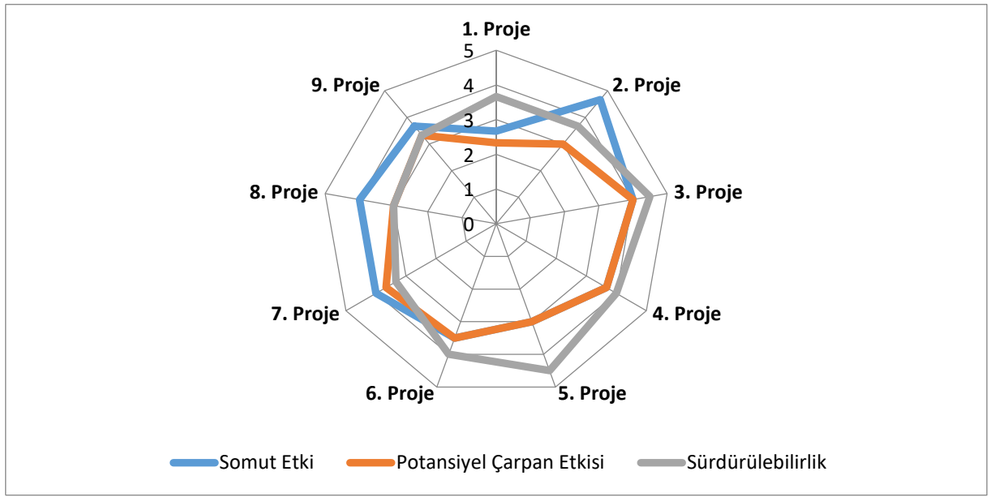

2016 İHRAC programı kapsamında başarılı olarak tamamlanan 9 adet projeyi 23 Bağımsız Değerlendirici değerlendirmiş olup bir projeyi birden fazla BD değerlendirmede bulunmuştur.

2016 Yılı İHRAC Programında sürdürülebilirlik kriteri kapsamında bağımsız değerlendiricilerin projelere verdikleri puanlara göre incelenen projelerin somut bir etki doğurması beklentisine yönelik puanlama yapılmış olup projelerin maksimum 5 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 3,69 puan vermiştir. Projelerin sonuçlarının potansiyel çarpan etkisi içermesine yönelik puanlama yapılmış olup projelerin maksimum 5 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 3,28 puan vermiştir.

Söz konusu projelerin beklenen sonuçlarının mali ve kurumsal boyutları bakımından sürdürülebilir olup olmadığına yönelik puanlama yapılmış olup projelerin maksimum 5 puan alabileceği bölümden bağımsız değerlendiriciler projelere ortalama olarak 3,78 puan vermiştir.

Tablo 35. İHRAC Programı Sürdürülebilirlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Sürdürülebilirlik Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu projenin hayata geçmesinden olumlu etkilenen işletmeler bulunmaktadır.	0,0%	0,0%	0,0%	77,8%	22,2%
Bu projenin sektör ve yan sektörlere olumlu bir etkisi bulunmaktadır.	0,0%	0,0%	11,1%	66,7%	22,2%
Bu proje yeni sermaye yatırımlarına ön ayak olmuştur.	0,0%	0,0%	11,1%	77,8%	11,1%
Bu proje sonrasında finansal destek olmadan yeni yatırım yaparım.	0,0%	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%
Bu projeden kazandığım deneyim ile yeni projelere başvuru yaparım.	0,0%	0,0%	11,1%	22,2%	66,7%

2016 yılı İHRAC Programında başarılı olarak tamamlanan projelerde firmalarda ilgili kişilere söz konusu programın etkisi ile ilgili 5 adet sürdürülebilirlik kriterine katılım düzeyleri sorulmuştur. Bu kapsamda firmaların %77,8'i söz konusu projenin hayata geçmesinden olumlu etkilenen işletmelerin bulunduğunu belirtmiş, %66,7'si söz konusu projenin sektör ve yan sektörlere olumlu bir etkisinin bulunduğunu ve yine %77,8'i söz konusu projenin yeni sermaye yatırımlarına ön ayak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca söz konusu gerçekleştirilen projeden kazanılan deneyim ile yeni projelere başvuru yapacağını ifade eden firmaların oranı %88,9'dur. Ancak söz konusu gerçekleştirilen proje ile sonrasında finansal destek olmadan yeni yatırım yapabilecek olan firmaların oranı %33,3'tür.

Şekil 24. Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?

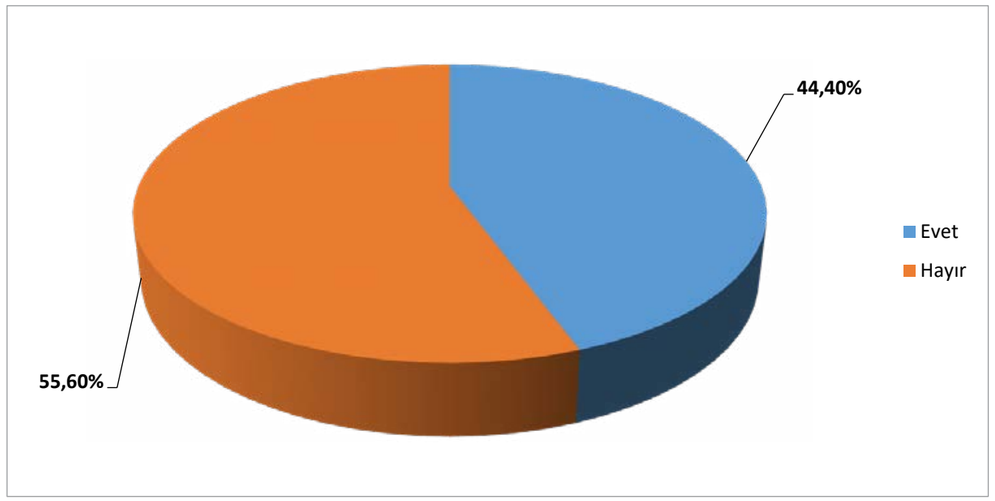

Firmalar, Türkiye'de birden fazla kurum ve kuruluş tarafından proje bazlı olarak yeni yatırım yapma konusunda teşvik edilmektedir. Söz konusu teşvikler hibe desteği veya kredi desteği gibi farklı metotlarla uygulanmakta ve firmalar bu teşviklerden yararlanmak istemektedir. Bu kapsamda başarılı projelerde firmaların da sürdürülebilirliğini öğrenmek amacıyla gerçekleştirilen anket kapsamında alınan destek sonrasında farklı bir destek mekanizmasından herhangi bir hibe ve fon kaynağından fayda sağlanmasına ilişkin soru yöneltilmiştir. Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek alıp almadığı sorusuna firmaların %44,4'ü farklı hibe veya fon kaynaklarından yararlandığı yönünde cevap vermiştir.

2016 İHRAC programında başarılı olarak tamamlanan projelerde firmalara ajansın yeni programlarına başvuru yapmayı düşünüp düşünmedikleri sorusu yöneltildiğinde firmaların tamamı yeni programlara başvuru yapacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca projeler kapsamında alınan makinelerin faal olduğu bilgisi de alınmıştır.

7. Sonuç ve Değerlendirmeler (Program Tasarımına Yönelik Çıkarımlar)

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile ilgili yapılan programın sonuç değerlendirme raporu ile söz konusu programın başarısının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda programın etkinliği, tarafsızlığı ve hesap verilebilirliği mümkün olduğunca artırılması hedeflenmiştir. Bu sonuç raporunun önümüzdeki dönemlerde hazırlanarak uygulanması planlanan mali destek programlarına önsel bilgi vermesi ve söz konusu yeni programların başarısının artırılmasına yönelik bulgular elde edilmesinde fayda sağlayacaktır.

2016 İHRAC Programında yer alan projelerin sonuç ve çıktıları, desteğin amaç, öncelik ve hedefleri ile ilişkilendirilerek, ilgililik, etki, etkinlik, etkililik ve sürdürülebilirlik kriterleri de dikkate alınarak değerlendirilmiş ve bu bölümde önerilere yer verilmiştir.

Proje kültürünün yararlanıcılar tarafından yerleşmesi adına ve sürdürülebilir yeni projeler hazırlamak üzere firmaların projeleri kendilerinin hazırlamasına destek verilmesi önerilmektedir. Daha önceki Mali Destek Programlarında başarılı bulunan projelerde, proje hazırlayan ve yürütenlerin, sonraki MDP başvurularında projeleri kendilerinin hazırlamaları ve yürütmeleri durumu teşvik edilmelidir.

2016 İHRAC Programında temel amaç, ithalatın azaltılması ve ihracatın geliştirilmesi olup, söz konusu programın ilgililiği ve etkililiği düşünüldüğünde, projelerin programdaki belirtilen hedefleri dahilinde ilerleyip ilerlemediği takip edilmelidir. Çünkü bağımsız değerlendiriciler tarafından değerlendirilen projelerin söz konusu programla ilgili olduğu belirtilmesine rağmen, proje kapatıldıktan ve üzerinden belirli zaman geçtikten sonra proje sonuçlarının bu değerlendirmeyle bağdaşmadığı görülmüştür. Yararlanıcılarla gerçekleştirilen anket kapsamında etkililik bölümünde yararlanıcıların ihraç etmediği bir ürünü üretmek suretiyle ihracatını gerçekleştiremediği görülmüştür.

Temel amacı ithalatın azaltılması ve ihracatın geliştirilmesi olan programda proje tamamlandıktan sonra yararlanıcının söz konusu programın temel amacını yerine getirmeye devam edip etmediği yönünde raporlama yapması ve sürdürülebilirliğini sağlamaması için performans cezası gibi kriterlerin oluşturulması ve bunun 3 yıl süre ile Ajans tarafından izlenmesi önerilmektedir. Aksi halde başlangıçta belirli vaatlerle programda başarılı olan yararlanıcının, proje kapsamında tedarik edilen makine ve ekipmanları, ilerleyen dönemlerde söz konusu programın amacı dışında kullanma riski oluşabilmektedir.

2016 İHRAC programının temel amaçlarından birisi de ihracatın artırılmasıdır. Aynı zamanda bu konu ülkemizin de gündeminde yer almakta olup ihracatın artırılması mali destek programlarının önceliklendirilmesi önerilmektedir. İhracatçı firmalara tüm mali destek programlarında öncelik verilmesi, bu konuda İdari ve Mali Değerlendirme Tablosunda ihracat yapan işletmelerin ek puan almaları ile ilgili düzenleme yapılması önerilmektedir.

2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Program Sonrası Değerlendirme Raporu

2016 İHRAC programının temel amaçlarından bir diğeri de ithalatın azaltılmasıdır. İthal edilen malların daha düşük maliyetle bölge içinde üretilmesine yönelik projelerin desteklenmesi için söz konusu projelerde ek puan almaları ile ilgili düzenleme yapılması önerilmektedir.

Projesi başarılı bulunan ve ihracat yapan firmalara ihracat kapasitelerini artırmaya yönelik teknik destek programı dışında eğitimler organize edilmelidir. Ayrıca her proje için Ajans proje uygulaması konusunda tecrübesini belgeleyebilecek uzman şartı konulmalı ve destek bütçesinde uygun maliyet olarak yer almalıdır.

8. EKLER

EK1: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı 2016 Yılı İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programı Değerlendirme Raporu Anketi

Bu anket Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından; 2016 yılında uygulanan İthalat Bağımlılığının Azaltılması ve İhracatın Geliştirilmesi Mali Destek Programının sonuçlarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette doldurduğunuz veriler başka hiçbir yerde ve farklı amaçlar için kullanılmayacaktır. Anket formlarında gizliliğe riayet edilecek başka kurumlarla paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz cevaplar ajansımızın ilerleyen yıllarda sağlayacağı destekler için ışık tutacak, anketlerin analiz sonuçları bundan sonra uygulanacak olan mali destek programlarında göz önünde bulundurulacaktır. Bu sebeple ankete vereceğiniz cevaplar büyük öneme haizdir.

Göstermiş olduğunuz ilgi ve özen için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız…

Aşağıdaki tabloda firmanızla ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen size uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. **İşletmenizin adı :**

2. **Üretim faaliyeti yaptığınız il:**

Hatay
Kahramanmaraş
Osmaniye

3. **İşletmenizin faaliyet alanını belirtiniz.**

Gıda Ürünleri İmalatı
Tekstil ve Konfeksiyon Ürünlerinin imalatı
Ayakkabıcılık ve Deri Ürünlerinin İmalatı
Ağaç Ürünleri ve Mobilya İmalatı
Kimyasal, Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı
Ana metal Sanayii ve Metal Ürünleri İmalatı
Metal Mutfak Eşya İmalatı
Makine ve Ekipman İmalatı
Filtre İmalatı
Diğer ……

4. **İşletmeniz aşağıdaki kategorilerin hangisinde yer almaktadır?**

Sadece yurtiçi pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.
Sadece yurtdışı pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.
Hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.

5. **Ajanstan destek almamış olsaydınız yine de aynı yatırımı yapacak mıydınız?**

Evet
Hayır

6. **Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?**

Evet
Hayır

7. **Ajansın yeni programlarına başvuru yapmayı düşünüyor musunuz?**

Evet
Hayır

8. **Proje kapsamında alınan makinalar işletmenizde faal olarak çalışmaya devam etmekte midir?**

Evet
Hayır

9. **Proje kapsamında yürütülen faaliyetleriniz sonucunda ürün veya hizmet sattığınız yeni pazarlar hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)**

TR63 bölgesi	(%.....)
Türkiye Geneli	(%.....)
Avrupa Birliği	(%.....)
Ortadoğu ülkeleri	(%.....)
Diğer ülkeler	(%.....)
Yeni pazar yoktur	

10. **Aşağıdaki tabloda DOĞAKA'dan almış olduğunuz mali desteğin değerlendirilmesi amacıyla lütfen proje kapsamında ilgili göstergeleri doldurunuz. (Etkinlik)**

Göstergeler	Birim	Mevcut Durum
1. İhracat Yapılan Ülke Sayısı	Adet	
2. Yurt Dışı Satış Tutarı	Dolar	
3. Yurtiçi Satış Tutarı	TL	
4. Yurtdışı Müşteri Sayısı	Adet	
5. Toplam Müşteri Sayısı	Adet	
6. Üretim Miktarı	Adet/ton/lt/m^3	
7. Sürekli İstihdam	Kişi	
8. Alınan Sertifika Sayısı	Adet	

Aşağıdaki tabloda DOĞAKA'dan almış olduğunuz mali destekten sonra firmanızın performansına yönelik ifadeler yer almaktadır. Lütfen size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

① Hiç Katılmıyorum, ② Katılmıyorum, ③ Kararsızım, ④ Katılıyorum, ⑤ Tamamen Katılıyorum					
Sürdürülebilirlik					
1. Bu projenin hayata geçmesinden olumlu etkilenen işletmeler bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
2. Bu projenin sektör ve yan sektörlere olumlu bir etkisi bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
3. Bu proje yeni sermaye yatırımlarına ön ayak olmuştur.	1	2	3	4	5
4. Bu proje ile sonrasında finansal destek olmadan yeni yatırım yaparım.	1	2	3	4	5
5. Bu projeden kazandığım deneyim ile yeni projelere başvuru yaparım.	1	2	3	4	5
Etki					
1. Bu proje, müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama süresini azalttı.	1	2	3	4	5
2. Bu proje, yeni ürün veya süreç geliştirme becerisini artırdı.	1	2	3	4	5
3. Bu proje, Birim başına çıktı maliyetini düşürdü.	1	2	3	4	5
4. Bu proje ile Pazarlama, araştırma gibi yeni birimler / çalışma ekipleri kuruldu.	1	2	3	4	5
5. Bu proje ile yeni faaliyet alanlarına giriş sağlandı.	1	2	3	4	5
6. Bu proje ile firmamızın tanınırlığı arttı.	1	2	3	4	5
Etkililik					
1. Bu proje ile ithal edilen ara malın yurtiçinde üretimi yapılarak dışa bağımlılığımız azalmıştır.	1	2	3	4	5
2. Üretimde ithal edilen ara malın üretimi ile rekabetçiliğimiz artmıştır.	1	2	3	4	5
3. Bu proje ile yeni teknoloji ve doğa dostu teknoloji kullanımına başlanmıştır.	1	2	3	4	5
4. Bu proje ile yeni ürün üretimine başlanmıştır.	1	2	3	4	5
5. Firmamız ihraç etmediği bir ürünü üretip ihraç etmeye başlamıştır.	1	2	3	4	5
6. Yeni pazarlara açılmaya yönelik yatırımların yapılması sağlanmıştır.	1	2	3	4	5
7. Üretim ve satışı yapılan ihraç ürünlerine yönelik markalaşma çalışmalarının yapılması sağlanmıştır.	1	2	3	4	5
8. Kayıtlı istihdam artışı sağlanmıştır.	1	2	3	4	5
9. Bu proje, Ürünlerin veya hizmetlerin kalitesini geliştirmiştir.	1	2	3	4	5

Anket bitmiştir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.....

9. KAYNAKÇA

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2013). *Türkiye Sanayi Strateji Belgesi.* Ankara.

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Kordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Mülga. (2006).

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2013). *TR63 Bölge Planı (2014-2023).* Hatay: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2016). *2010-2011-2012 Yılı Mali Destek Programları Etki Analizi Raporu.* Hatay.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2016). *İHRAC Programı Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi.* Hatay.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). *10. Kalkınma Planı 2014-2018.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Mevlana Kalkınma Ajansı. (2019). *Etki Değerlendirme Raporu.* Konya.

Meydan, M. C. (2014). *Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği(Uzmanlık Tezi).* Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

SERKA. (tarih yok). *50 Soruda Kalkınma Ajanslar.* Kars: Serhat Kalkınma Ajansı.

Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2013). *2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı.* İstanbul.